

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

AMMATILLISTEN PERUSTUTKINTOJEN PERUSTEIDEN TOIMEENPANO AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

© Opetushallitus ja tekijät

Oppaat ja käsikirjat 2015:10

ISBN 978-952-13-6165-4 (pdf)

ISSN-L 1798-8950

ISSN 1798-8969 (verkkojulkaisu)

Taitto: Grano Oy, Joensuu

Valokuvat: Opetushallitus, Olli Häkämies

www.oph.fi/julkaisut

SISÄLTÖ

Lukijalle.....	5
OSA I	
Ammatilliset perustutkinnot ja niitä koskevat säädökset ja määräykset ammatillisessa peruskoulutuksessa	7
1. Ammatillisten perustutkintojen uudistamisen periaatteet	9
1.1 Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen säädösmuutosten mukaisesti	13
1.1.1 Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain ja asetuksen muutokset	13
1.1.2 Muiden säädösten edellyttämät velvoitteet.....	16
1.2 Euroopan unionin suositukset.....	17
1.2.1 EQF ja NQF.....	17
1.2.2 Elinikäisen oppimisen avaintaidot	17
2. Ammatillisen perustutkinnon muodostuminen ja perustutkinnon perusteet	20
2.1 Ammatillisen perustutkinnon rakenne	20
2.2 Ammatillisen perustutkinnon mitoitus ja osaamispisteiden määrittely	22
2.3 Ammatillisen perustutkinnon perusteiden sisältö.....	27
2.4 Säädösmuutosten vaikutukset ammatillisen perustutkinnon perusteisiin.....	27
2.5 Tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat	30
2.5.1 Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat.....	30
2.5.2 Yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet, osaamisen arviointi sekä lukiovastaavuus	32
3. Valinnaisuus ja yksilöllisyyden mahdollistaminen koulutuksen toteuttamisessa	37

OSA II

Perustutkinnon perusteiden toimeenpano ammatillisessa peruskoulutuksessa..... 41

1. Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäminen osaamisperusteisesti ja työelämälähtöisesti	43
1.1 Ammatillisen koulutuksen järjestämislupa	43
1.2 Strateginen taso perusteiden toimeenpanossa.....	48
1.3 Koulutuksen järjestäjän profiloituminen	51
1.4 Operatiivinen taso perusteiden toimeenpanossa	53
2 Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma.....	55
2.1. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman kaikkia perustutkintoja koskevat yhteiset periaatteet ja menettelytavat.....	56
2.1.1 Koulutuksen toteuttamistavat	56
2.1.2 Osaamisen hankkiminen työpaikalla.....	58
2.1.3 Opiskelijan yksilölliset valinnan mahdollisuudet ja yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa.....	62
2.1.4 Opinto-ohjauksen toteuttaminen ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta.....	64
2.1.5 Erityisopetuksen toteuttaminen ja henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman laadinta	67
2.1.6 Opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet	69
2.1.7 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettelytavat.....	71
2.2. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa..	73
2.2.1 Tutkinnon osien tarjonta	75
2.2.2 Tutkinnon osien suorittamisjärjestys ja -aika.....	80
2.2.3 Tutkinnon osien toteuttamistavat ja oppimisympäristöt.....	81
2.2.4 Opiskelijan osaamisen arviointi tutkinnon osittain.....	82
2.2.5 Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.....	85
3. Toimeenpanon tuki ammatillisessa peruskoulutuksessa.....	88
3.1 ePerusteet-palvelu	88
3.1.1 Osaamisala ja tutkinnon osa -koodistot	88
3.1.2 Tiedonsiirtokäytännöt.....	89
3.2 Opetushallituksen tarjoama koulutus, tiedottaminen ja julkaisut	89

Lukijalle

Ammatilliset perustutkinnot, niitä koskevat säädökset, perustutkinnon perusteet ja muut määräykset on uudistettu ja ne otetaan käyttöön 1.8.2015 alkaen. Koulutuksen järjestäjien, opettajien ja muiden toimijoiden tehtävänä on saada uudistuksen tavoitteet todeksi. Uusien tutkinnon perusteiden tarjoamat mahdollisuudet on vietävä käytäntöön.

Perustutkintojen perusteita on uudistettu, jotta työelämän ja erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin voidaan vastata entistäkin paremmin. Koulutuksen järjestäjillä on laajemmat mahdollisuudet räätälöidä koulutusta alueellisen ja paikallisen työelämän tarpeisiin sekä tarjota opiskelijoille yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja. Opiskelijoilla ja tutkinnon suorittajilla on mahdollisuus suuntautua erilaisille työurille, voi erikoistua, kouluttautua huippuosaajaksi, suuntautua kansainvälisille työmarkkinoille tai varautua jatko-opintoihin. Ammatillinen peruskoulutus valinnan mahdollisuuksien tarjoamisessa on tässä edelläkävijä.

Ammatillisten perustutkintojen osaamisperusteisuutta on vahvistettu. Kaikki ammatilliset perustutkinnot ja niiden osat perustuvat osaamiseen. Osaamisen monipuolistamiseksi tutkintoon on mahdollista valita osia muista ammatillisista tutkinnoista, lukiosta jopa ammattikorkeakoulusta. Ammatillisessa peruskoulutuksessa on lisätty ns. paikallisia ammatillisia tutkinnon osia paikallisen ja alueellisen työelämän tarpeisiin vastaamiseksi ja opiskelijoiden työllistymisen helpottamiseksi. Ammattiosaamisen syventäminen yksilöllisesti tutkintoa laajentamalla on myös mahdollista. Yrittäjyysosaamista on vahvistettu ja tehty välttämättömät työelämän edellyttämät tutkintokohtaiset muutokset ammatillisiin tutkinnon osiin. Keskeistä on osaamisen hankkiminen ja osaamisen laadun varmistaminen työpaikoilla aidoissa työtilanteissa.

Suuri muutos on se, että perustutkintojen ja tutkinnon osien laajuus ammatillisessa peruskoulutuksessa määräytyy osaamisen laajuuden mukaan osaamispiteinä. Opintoviikot ja aikaperusteisuus on poistettu, ja osaaminen on tässäkin tuotu keskiöön.

Yhteiset tutkinnon osat on uudistettu vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeita. Yhteiset tutkinnon osat ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia. Yhteisten tutkinnon osien eri osa-alueiden osaamistavoitteet on tarkistettu. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, työelämän pelisääntöjen tuntemusta, työkyvyn ylläpitämistä, tieto- ja viestintätekniikkaosaamista sekä viestintävalmiuksia koskevia tavoitteita on vahvistettu.

Tämän oppaan tarkoituksena on tukea ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjiä, opettajia ja muita toimijoita uudistettujen perustutkinnon perusteiden käytäntöön viemisessä. Oppaan ensimmäinen osa käsittelee ammatillisia perustutkintoja koskevia säädöksiä ja määräyksiä ja toinen osa uudistettujen perustutkintojen perusteiden toimeenpanoa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tämän julkaisun ohella on tärkeää perehtyä muihin Opetushallituksen tuottamiin julkaisuihin ja oppaisiin, joissa käsitellään uudistuksen toimenpänön liittyviä asioita.

Oppaan kirjoittamisesta ovat vastanneet opetusneuvos Merja Lahdenkauppi ja emerita opetusneuvos Pirkko Laurila. Kirjoittajien kanssa aineiston kehittämiseen ja muokkaukseen ovat osallistuneet myös Opetushallituksen muut asiantuntijat.

Sirkka-Liisa Kärki
yksikön päällikkö, opetusneuvos

OSA I

Ammatilliset perustutkinnot ja niitä koskevat säädökset ja määräykset ammatillisessa peruskoulutuksessa

1. Ammatillisten perustutkintojen uudistamisen periaatteet

Vuosille 2011–2016 vahvistetun koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (Kesu 2011–2016) mukaan ammatillista koulutusta tulee kehittää siten, että se vastaa muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, on riittävän joustava mahdollistamaan opiskelijoiden yksilölliset valinnat ja opintopolut ja koko tutkintojärjestelmä muodostaa selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Perustutkintojen osaamisperusteisuutta ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista vahvistetaan sekä koulutuksen järjestämismuotoja monipuolistetaan niin, että opiskelija voi suorittaa perustutkintonsa joustavasti oppilaitoksessa, oppisopimuksella, näyttötutkintona tai näitä yhdistellen.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta tulee kehittämissuunnitelman mukaisesti uudistaa yhdessä työelämän toimijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa niin, että tutkintorakenteesta saadaan selkeämpi ja paremmin työelämän vaatimuksia ja yhteiskunnan muutoksia vastaava.

Kehittämistyön tavoitteena on ollut toteuttaa Kesu 2011–2016 linjauksia ammatillisen koulutuksen kehittämisessä. Keskeisenä kehittämiskohteena ja tavoitteena oli

- 1) tutkintojärjestelmän ja tutkintojen kokonaisuuden selkeys
- 2) tutkintorakenteen ja tutkintojen joustavuus
- 3) kyky reagoida muutoksiin
- 4) työelämälähtöisyyden lisääminen
- 5) osaamisperusteisuuden vahvistaminen
- 6) valinnaisuus ja yksilölliset opintopolut
- 7) osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti 27.2.2009 ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämishankkeen. Hankkeen loppuraportti sisälsi ehdotukset ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämiseksi. Näiden ehdotusten mukaisesti tutkintojärjestelmää tulisi kehittää ja luoda puitteet selkeämmälle tutkintorakenteelle ja tutkintojen perusteiden uudistamiselle.

Tämän ns. TUTKE1-hankkeen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämiseksi työryhmän ja ohjausryhmän ajalle 16.2.2012–31.12.2014 (TUTKE2).

Työryhmään kuului opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen virkamiehiä, ja sen tehtävänä oli valmistella kehittämisen suuntaviivojen mukaisesti ehdotukset linjauksiksi ja muutoksiksi ammatillista peruskoulutusta ja ammatillista aikuiskoulutusta koskeviin säädöksiin ja määräyksiin sekä arvioida muutosten taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia.

Ohjausryhmän jäsenet edustivat opetushallinnon lisäksi laajasti työelämän eri taustajärjestöjä. Ohjausryhmään kuuluivat opetus- ja kulttuuriministeriö OKM, Opetushallitus OPH, työ- ja elinkeinoministeriö TEM, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilöjärjestö STTK ry, Suomen Yrittäjät ry, Suomen Kuntaliitto ry (varalla KT Kuntatyönantajat), Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry, Yksityisten ammatillisten oppilaitosten liitto YOAL ry, Suomen Ammatilliset Rehtorit ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry ja Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry (varalla Suomen Opiskelija - Allianssi – OSKU ry).

Ohjausryhmän tehtävänä oli ohjata, linjata, tukea ja seurata ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämistyön etenemistä. TUTKE2-ohjausryhmän linjausten pohjalta valmisteltiin esitykset hallitukselle muutoksiksi lakiin ja asetukseen ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015) sekä vastaavasti lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998, muutos 788/2014, A 812/1998, muutos 800/2014).

Näiden uusien ammatillista peruskoulutusta koskevien säädösten mukaisesti on koulutus 1.8.2015 lähtien toteutettava niin, että siinä otetaan huomioon lainsäädännön voimaantuloon liittyvät siirtymäsäännökset.

Kuva 1. Tutkintojärjestelmän ja tutkintojen perusteiden kehittämisen tahtotila

Osaamisperusteisuus

Ammatillisessa koulutuksessa osaamisperusteisuus ja työelämälähtöisyys ovat olleet lähtökohtina jo varsin kauan, noin kaksikymmentä vuotta. Amatillisten perustutkintojen valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita uudistettaessa vuosina 1993–1994 oppimäärien, opintojaksojen ja oppiaineiden tilalle tulivat työelämän toimintakokonaisuuksiin perustuvat ammatilliset opintokokonaisuudet ja osaamisena määritellyt tavoitteet ja arviointikriteerit. Tämän jälkeen voidaan toteuttaa opetussuunnitelman ja näyttötutkintojen perusteiden uudistamisen yhteydessä on asiaa pyritty viemään pidemmälle.

Osaamisperusteisuuden vahvistaminen on koko tutkintouudistuksen keskeinen asia. Osaamisperusteisuus kuvaa perustutkinnon suorittajan osaamista riippumatta koulutuksen järjestämismuodosta tai osaamisen hankkimistavoista ja edistää osaltaan oppilaitosmuotoisen ja oppisopimuskoulutuksen joustavaa yhdistämistä.

Osaamisperusteisuus tuo osaamisen keskiöön. Perustutkinto on osaamiskokonaisuus, jossa voi olla osaamisaloja ja joka muodostuu tietyn osaamisen kattavista tutkinnon osista. Osaamisen laajuutta kuvaavat osaamispisteet. Opiskelu on osaamisen hankkimista ja työssäoppiminen osaamisen hankkimista työpaikoilla. Osaamisen arvioinnilla varmistetaan osaamisen laatu.

Työelämälähtöisyys

Työelämälähtöinen ammatillinen koulutus vastaa työelämän alakohdaisiin ja alueellisiin tarpeisiin sekä väestökehityksestä johtuviin muutoksiin ja työvoiman tarpeisiin. Työelämälähtöisyyttä kehitettäessä vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä sekä työelämä- ja yrittäjyyskasvatusta. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä työelämän eri toimijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen roolin vahvistamista (ml. oppimisen ja osaamisen arviointi) sekä työvaltaisten oppimisympäristöjen ja oppimismenetelmien käyttöä ja niiden toteuttamismahdollisuuksien monipuolistamista. Lisäksi turvataan työpaikkaohjaajien riittävä koulutus ja koulutuksen saatavuus.

Reagointikyky

Ammatillisten tutkintojen rakenteiden tulee olla selkeästi eri osista koostuvia, jotta niiden avulla pystyttäisiin nopeasti reagoimaan sekä työelämän että opiskelijoiden erilaisiin muuttuviin tarpeisiin. Työelämän uudet tai muuttuneet osaamistarpeet tulisi voida ottaa huomioon niin, että ensisijaisesti muutetaan tutkinnon perusteita uudistamalla tutkinnon osia tai laatimalla uusia tutkinnon osia työelämän muuttuneiden tarpeiden mukaisesti (esim. alueellisiin/paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia).

Joustavuus

Joustavuutta lisättäessä tutkintojen muodostumissäännöt määritellään kaikissa tutkinnoissa niin, että ne mahdollistavat joustavat valinnat eri alojen, tutkintotyyppien ja tutkintojen välillä, ellei ammattialan lainsäädännöstä muuta johdu. Ammatillisessa peruskoulutuksessa tutkintoon voidaan sisällyttää nykyistä enemmän koulutuksen järjestäjän yhdessä työelämän kanssa laatimia useamassa kuin yhdessä työpaikassa hyödynnettäviä tutkinnon osia (paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvat tutkinnon osat). Yksittäisten tutkinnon osien suorittamismahdollisuutta lisätään. Joustavuus merkitsee myös sitä, että opiskelija voi edetä joustavasti ja yksilöllisesti hyödyntäen eri koulutuksen järjestämismuotoja ja toteuttamistapoja.

Valinnaisuus

Valinnaisilla tutkinnon osilla vastataan saman perustutkinnon sisällä työelämän eri tavoin suuntautuneisiin ja osin hyvinkin erikoistuneisiin osaamistarpeisiin. Valinnaisuus ja valinnaisuuden kehittäminen ammatillisissa perustutkinnoissa luo opiskelijalle mahdollisuuden valita laajasti perustutkinnon perusteissa määritellyjä tutkinnon osia tai paikallisen työelämän tarpeiden pohjalta suunniteltuja ja parhaiten omia työllistymis- ja urasuunnitelmiaan tukevia tutkinnon osia.

Yksilölliset opintopolut

Yksilöllisiä opintopolkua kehitettäessä mahdollistetaan opiskelijalle henkilökohtainen laaja valinnan mahdollisuus perustutkinnon perusteissa määritellyissä tutkinnon osissa. Samoin mahdollistetaan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen jälkeen henkilökohtainen eteneminen ja osaamisen hankkiminen erilaisilla oppimismenetelmillä ja erilaisissa oppimisympäristöissä.

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Opiskelijoilla on ollut jo nyt mahdollista saada perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita vastaavaa, aiemmin muussa opilaitoksessa, työelämässä tai muutoin hankittua osaamistaan tunnistettua ja tunnustettua niin, että he ovat saaneet osaamisen tunnustamisella suoritettua tutkinnon osia kokonaan tai osittain. Osaamisen tunnistamista ja tunnustamista on tarkoitus vahvistaa käytännön tasolla ja osaamisen tunnustamisen hakemisen menettelytavat on siirretty asetuksesta lain tasolle.

1.1 Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen säädös- muutosten mukaisesti

1.1.1 Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain ja asetuksen muutokset

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annettua lakia (630/1998) muutettiin 3.10.2014 (787/2014) ja 20.3.2015 (246/2015). Lisäksi ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetusta (811/1998) muutettiin 9.10.2014 (799/2014) ja 26.3.2015 sekä valtioneuvoston asetus ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta annettiin 9.10.2014. Tässä luvussa käsitellään säädös-
muutosten asettamia vaatimuksia ammatillisille perustutkinnoille.

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteet

Ammatillisen peruskoulutuksen tarkoitusta ja tavoitteita on täsmennetty niin, että niihin on lisätty yrittäjyyttä, elinikäisen oppimisen tukemista ja yhteistyön velvoite kotien tai huoltajien kanssa.

Ammatillisen peruskoulutuksen tarkoituksena on

- kohottaa väestön ammatillista osaamista
- kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin
- edistää työllisyyttä ja yrittäjyyttä ja tukea elinikäistä oppimista.

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on

- antaa opiskelijoille ammatillisen perustutkinnon tarkoituksen edellyttämä osaaminen ja ammattitaito sekä valmiuksia yrittäjyyteen
- tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi
- antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- koulutusta järjestettäessä olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden kotien ja huoltajien kanssa
- lisäksi vammaisille järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on edistää opiskelijan kokonais kuntoutusta yhdessä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa. (tarkistus, onko sanamuoto näin myös uusimpien säädös muutosten mukaan)

Perustutkinnon tavoitteita ei määrätä perustutkinnon perusteissa, vaan jokaisen perustutkinnon liitteessä on kuvattu kyseisen perustutkinnon tavoitteet ja alan arvoperusta, joten tavoitteet on otettu huomioon yksittäisissä tutkinnon osissa ja tutkintojen muodostumisäännöissä.

Tutkintotyypit ja niiden määritelmät ja jatko-opintokelpoisuus

Ammatillisessa koulutuksessa tutkintotyyppinä säilyvät edelleen ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto sekä erikoisammattitutkinto, jotka kaikki antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin siten kuin säädetään yliopistolain (558/2009) 37 §:ssä ja ammattikorkeakoululain (351/2003) 20 §:ssä.

Tutkintojärjestelmän kokonaisuuden ja tutkintorakenteen selkeyttämiseksi on eri tutkintotyyppien kriteerit määritelty lakiin seuraavasti:

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä osaamisalalla.

Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on perustutkintoa syvempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin.

Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on syvällistä ammatin hallintaa tai monialaista osaamista.

Edelleen rakenteen selkeyttämistä on pyritty parantamaan säätämällä ammatillisten tutkintojen tutkintorakenteesta vain yhdellä asetuksella nykyisen kahden sijaan.

Terminologiset muutokset

Ammatillisissa perustutkinnoissa käytettävää terminologiaa on selkeytetty ja yhtenäistetty. Ammatillisessa perustutkinnossa on käytetty käsitettä koulutusohjelma, jolla on ilmaistu jonkin työelämän osa-alueen erikoistuneempaan osaamiseen suuntautumista, ja se on muutettu käsitteeksi **osaamisala**. Opetussuunnitelman perusteet on muutettu **perustutkinnon perusteiksi** ja perustutkinnon muodostumisyksiköksi on nimetty **tutkinnon osa**, joka on pienin yksikkö ammatillisissa tutkinnon osissa. Yhteisissä tutkinnon osissa pienin yksikkö on osa-alue.

1.8.2015 voimaan tulevissa säädöksissä oppimisen ja osaamisen arviointi on selkeästi erotettu toisistaan ja määritelty, mitä nämä eri arvioinnit tarkoittavat. Samoin osaamisen tunnistamista ja tunnustamista on terminologisesti selkeytetty ja vahvistettu. Lisätietoja on Opetushallituksen julkaisemassa Arvioinnin oppaassa 2015 osoitteessa www.oph.fi/julkaisut/2015/arvioinnin_opas_2015.

Osaamispisteet

Osaamisperusteisuuden vahvistamiseksi on ammatillisten perustutkintojen mitoituksessa tehty muutoksia. Mitoitusperusteena opintoviikot ovat jääneet pois, ja tilalle ovat tulleet ECVET- suosituksen periaatteiden pohjalta Suomen osaamisperusteisen järjestelmän mukaan määritellyt osaamispisteet (ECVET = ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä). Osaamispisteet mittaavat osaamisen laajuutta, joten mitoitus ei perustu opintojen edellyttämään työmäärään, opiskeluun käytettävään aikaan eikä opetuksen määrään, vaan tutkinnon osassa vaadittavan osaamisen laajuuteen suhteessa koko perustutkinnon osaamiseen. Opiskelijalle kertyy osaamispisteitä tutkinnon osittain, kun niitä vastaava osaaminen on osoitettu.

Säädösten mukaan:

- Ammatillisen **perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä (osp)**.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tutkinnon laajuudeksi yli 180 osaamispistettä, jos ammattialaa koskeva sääntely sitä edellyttää.
- 180 osaamispisteen laajuus **tarkoittaa vähimmäislaajuutta**, jolla ammatillinen perustutkinto tulee tutkinnon muodostumissääntöjen mukaisesti suoritetuksi.
- Vuoden aikana keskimäärin saavutettu osaaminen vastaa 60:tä osaamispistettä.
- Tutkinnon osien osaamispisteet määräytyvät osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan.
- Ammatillinen peruskoulutus on järjestettävä siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon sen laajuutta vastaavassa ajassa (3 vuotta).

Kun osaamisen hankkiminen ei perustu aikaan, myös aikaisemmin hankitun osaamisen, etenkin epävirallisen ja arkioppimisen, tunnistaminen ja tunnustaminen vahvistuvat entisestään.

Muutokset perustutkintojen perusteisiin

TUTKE2- linjausten mukaisesti perustutkintojen perusteiden tulee olla ytimekkäät ja pelkistetyt. Sen pohjalta perustutkintojen perusteiden sisältö on lakiuudistuksessa tarkkaan määritelty. Keskeistä on, että perustutkinnon perusteissa määritellään pelkästään se osaaminen, jota tutkinnon suorittamiseksi edellytetään. Perustutkintojen perusteissa määrätään tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueista, tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden laajuus osaamispisteinä sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi (L 630/1998, muutos 787/2014, 13 §).

Perustutkinnon perusteiden liitteessä kuvataan kunkin perustutkinnon ammattiala, alan arvoperusta ja koko kyseisen perustutkinnon osaamistavoitteet, jotka ovat olleet perusteiden laadintalähtökohta ja yhteinen pohja.

Perustutkinnon perusteiden sisältö on tarkkaan määrätty laissa. Sen lisäksi Opetushallitukselle on annettu laissa (L 630/1998, muutos 787/2014, 13 a §) valtuutus määrätä erikseen seuraavista perustutkinnon perusteissa aiemmin olleista koulutuksen toteuttamiseen liittyvistä asioista:

- 1) todistuksiin ja niiden liitteisiin tulevista tiedoista
- 2) osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteista sekä arvosanojen muuntamisesta
- 3) opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista
- 4) suunnitelmista opiskelijoiden suojelemiseksi ja kurinpitokeinojen käyttämiseksi
- 5) kodin ja oppilaitoksen yhteistyön ja opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista.

Vuosina 2008–2010 voimaan tulleiden perustutkinnon perusteiden muut määräykset, kuten opiskelijan arviointi, erityisopetus, oppisopimuskoulutus, henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa koskevat määräykset, on siirretty lakiin ja asetukseen ammatillisesta peruskoulutuksesta.

1.1.2 Muiden säädösten edellyttämät velvoitteet

Opintotukilain (65/1994, muutos 249/2015) 5 a §:n mukaan ammatilliset opinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään kolme opintoviikkoa tai 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohden.

Työttömyysturvalain (1290/2002, muutos 790/2014) 10 §:n mukaan ammatilliset opinnot ovat päätoimisia myös silloin, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään 4,5 osaamispistettä opiskelukuukautta kohden.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, muutos 791/2014) 13 §:n mukaan Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä tarkemmat määräykset opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta. Saman lain 24 §:n mukaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista päätetään osana opetussuunnitelman perusteita tai muussa määräyksessä ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaisesti.

1.2 Euroopan unionin suositukset

1.2.1 EQF ja NQF

Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät 23.4.2008 suosituksen eurooppalaisesta tutkintojen viitekehuksesta (European Qualification Framework, EQF) elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Viitekehysten tarkoituksena on helpottaa eri maiden tutkintojen ja tutkintotasojen vertailua. Sen avulla pyritään edistämään kansalaisten liikkuvuutta ja elinikäistä oppimista.

Viitekehyksessä tutkinnot on jaoteltu kahdeksalle viitetasolle. Viitekehys kattaa yleissivistävän koulutuksen, ammatillisen ja korkeakoulutuksen tutkinnot sekä jatko-opintojen tuottamat tutkinnot.

Suomalaisten tutkintojen ja muun osaamisen kansallisesta viitekehuksesta (NQF) on tehty ehdotus, jonka mukaan se muodostuu eurooppalaisen viitekehysten tapaan kahdeksasta tasosta. Viitekehyksessä kuvataan suomalaisten tutkintojen edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyyksinä EQF:n tasokuvausten pohjalta, mutta kuitenkin siten, että eurooppalaisia tasokuvauksia on täsmennetty kansallisista lähtökohdista käsin.

Päätöksenteko Suomen tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten (NQF) käyttöönotosta on vielä kesken.

1.2.2 Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Euroopan unionin ja parlamentin suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista (2006/962/EC) on perustutkinnon perusteissa otettu huomioon kokonaisuudessaan. Tutkinnon osissa vaadittavaan osaamiseen on avaintaitoja sisällytetty suomalaisista lähtökohdista.

Oppiminen ja ongelmanratkaisu

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee toimintaansa sekä kehittää itseään ja työtään. Hän arvioi omaa osaamistaan. Hän ratkaisee työssään ongelmia sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti. Hän hankkii tietoa, jäsentää, arvioi ja soveltaa sitä.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten

kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän noudattaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja. Hän hyödyntää saamaansa palautetta toiminnassaan.

Ammattietiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammattiinsa kuuluvaa etiikkaa.

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja ylläpitää terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti ja hyödyntää alallaan tarvittavaa terveysliikuntaa sekä ehkäisee työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.

Aloitekyky ja yrittäjyys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintaansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.

Kestävä kehitys

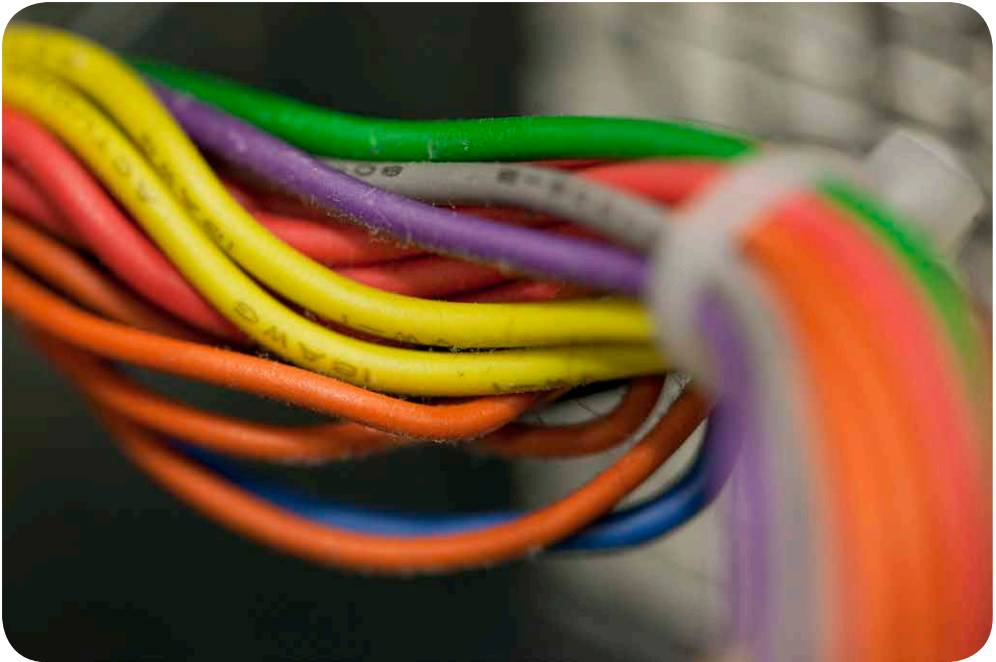
Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii ammatinsa kestävän kehityksen ekologisten, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden mukaisesti. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävän kehityksen säädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.

Estetiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa toiminnassaan huomioon oman alansa esteettiset tekijät. Hän edistää tai ylläpitää työympäristönsä viihtyisyyttä ja muuta esteettisyyttä.

Viestintä ja mediaosaaminen

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen kielitaitoaan. Hän havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita, käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja.

Matematiikka ja luonnontieteet

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemisessa. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia, kuvioita ja tilastoja ammattitehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa, ja hän soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.

Teknologia ja tietotekniikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ottaa työssään huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Hän käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena.

Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää hyödykseen tietoa yhteiskunnan perusrakenteista ja toimintavoista sekä osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon. Hän toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä työssä että arkielämässä. Hän pyrkii aktiivisella toiminnalla vaikuttamaan epäkohtien poistamiseen. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja. Hän toimii asiallisesti ja työelämän vaatimusten mukaisesti eri kulttuureja edustavien ihmisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisissä toiminnoissa.

2. Ammatillisen perustutkinnon muodostuminen ja perustutkinnon perusteet

2.1 Ammatillisen perustutkinnon rakenne

Ammatillinen perustutkinto on yhdelle tai useammalle osaamisalalle suunnattu osaamiskokonaisuus, jonka tulee olla hyödynnettävissä usean työnantajan palveluksessa ja yksilöiden tarpeiden näkökulmasta.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettava ammatillinen perustutkinto sisältää ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (A 801/2014) mukaisesti

1. ammatillisia tutkinnon osia
2. yhteisiä tutkinnon osia
3. vapaasti valittavia tutkinnon osia.

Ammatilliset tutkinnon osat vastaavat työelämän työ- ja toimintakokonaisuuksia, jotka voidaan erottaa laajastakin työprosessista itsenäisiksi arvioitaviksi kokonaisuuksiksi. Tutkintoon tai siihen sisältyvään osaamisalaan pitää sisältyä vähintään yksi pakollinen ja yksi valinnainen ammatillinen tutkinnon osa. Pakollisten ja valinnaisten ammatillisten tutkinnon osien lukumäärä ja niiden välinen suhde vaihtelevat eri tutkintojen välillä alan erityispiirteiden ja vaatimusten mukaisesti.

Nopean TUTKE2-säädösten toimeenpanoaikataulun ja siirtymäsäännösten vuoksi ammatillisiin tutkinnon osiin voitiin tehdä vain välttämättömät muutokset. Tehdyistä muutoksista ei saanut tulla muutoksia tutkinnon muodostumissääntöihin eikä opiskelijoille saanut tulla lisäsuorituksia. Tästä syystä ammatillisten tutkinnon osien kokonaisvaltainen uudistaminen tehdään myöhemmin.

Yhteisiä tutkinnon osia on neljä. Ne sisältävät osa-alueita seuraavasti:

1. **Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen -tutkinnon osa:** äidinkieli, toinen kotimainen kieli ja vieras kieli
2. **Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen -tutkinnon osa:** matematiikka, fysiikka ja kemia ja tieto- ja viestintäteknikka sekä sen hyödyntäminen
3. **Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen -tutkinnon osa:** yhteiskuntataidot, työelämätaidot, yrittäjyys ja yritystoiminta sekä työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto

- 4. Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen -tutkinnon osa:** kulttuurien tuntemus, taide- ja kulttuuri, etiikka, psykologia, ympäristöosaaminen tai jokin edellisten (1–3) tutkinnon osien osa-alueista

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen -tutkinnon osan osalta on huomattava, että siihen sisältyvä osa-alue työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto on jatkossa pakollinen kaikille, myös 18-vuotiaana opiskelunsa aloittaville ja oppisopimusopiskelijoille.

Vapaasti valittavia tutkinnon osia on täsmennetty niin, että ne nykyistä paremmin tukevat suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla valtioneuvoston asetuksen (A 801/2014, muutos 331/2015) 5 §:n mukaisesti

- 1. ammatillisia tutkinnon osia**, jotka voivat olla oman tai jonkin muun koulutusalan ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon osia.
- 2. paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia**, jotka on laadittava niin, että ne vastaavat laajemmin paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin kuin pelkästään yhden yrityksen osaamistarpeisiin. Nämä tutkinnon osat voivat olla myös ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviä tutkinnon osia, jotka on muodostettu paikallisten osaamistarpeiden pohjalta.
- 3. yhteisten tutkinnon osien osa-alueita tai lukio-opintoja**, jolloin osaamisen tunnustamistilanteessa yhteisiin tutkinnon osiin sisältyviä osa-alueita voidaan sisällyttää vapaasti valittaviin tutkinnon osiin siltä osin, kun yhteisiin tutkinnon osiin sisältyvä osaaminen ylittää yhteisten tutkinnon osien laajuudeksi määritellyn 35 osaamispistettä.
- 4. jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja**, jotka voivat olla esimerkiksi ammattikorkeakoulussa, yliopistossa ja kansalaisopistossa suoritettavia opintoja ja muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja.
- 5. työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvia yksilöllisiä tutkinnon osia**, joiden tulee olla suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita tukevaa osaamista. Tällainen tutkinnon osa voi muodostua esimerkiksi laajennetun työssäoppimisen tai aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen kautta.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat eivät sisällä enää opiskelijan harrastusten tai persoonallisuuden kasvun tukemista vahvistavia opintoja. Vapaasti valittavat tutkinnon osat arvioidaan asteikolla kiitettävä (3), hyvä (2) ja tyydyttävä (1) paitsi, jos ne ovat jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia

opintoja tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista, jotka koulutuksen järjestäjän päätöksellä voidaan arvioida asteikolla hyväksytty/hylätty (A 811/1998, muutos 329/2015, 10 §).

2.2 Ammatillisen perustutkinnon mitoitus ja osaamispisteiden määrittely

Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Virallisessa täysipäiväisessä ammatillisessa koulutuksessa vuoden aikana keskimäärin saavutettu osaaminen vastaa 60 osaamispisteen laajuutta, joten tutkinnon suoritus aika on keskimäärin kolme vuotta.

Ammatilliseen perustutkintoon sisältyy (A 801/2014, 1 §)
ammattillisia tutkinnon osia 135 osaamispisteen laajuisesti,
yhteisiä tutkinnon osia 35 osaamispisteen laajuisesti ja
vapaasti valittavia tutkinnon osia 10 osaamispisteen laajuisesti.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavan ammatillisen perustutkinnon tulee sisältää osaamisen hankkimista työssäoppimisen kautta vähintään 30 osaamispisteen laajuisesti (A 811/1998, muutos 799/2014, 5 a §).

Vapaasti valittavien tutkinnon osien suhteellinen määrä vähenee aiempaan verrattuna, ja vastaavasti yhteisten tutkinnon osien määrä hieman kasvaa. Mikäli opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella on perustutkinnon laajuudeksi säädetty yli 180 osaamispistettä, nämä yli 180 osaamispisteen ylittävät tutkinnon osat ovat ammatillisia tutkinnon osia.

Tutkinnon osien laajuus osaamispisteinä määräytyy sen mukaan, mikä on niihin sisältyvän osaamisen kattavuus, vaikeusaste ja merkittävyys suhteessa koko tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin.

Kattavuus = kuinka suuren osan perustutkinnon suorittaneen ammattitaidon kokonaisuudesta kyseinen tutkinnon osa muodostaa

Vaikeusaste = tutkinnon osan vaikeus verrattuna muihin saman perustutkinnon tutkinnon osiin

Merkittävyys = tutkinnon osan tärkeys työmarkkinoille osallistumisen, toiselle tutkintotasolle etenemisen tai sosiaalisen integraation kannalta

Ammatillisten tutkinnon osien laajuudet on määritelty osaamispisteinä ammatillisten perustutkintojen perusteissa. Opetushallitus on yhdessä työelämän edustajien kanssa määritellyt 1.8.2015 voimaan tulevissa perustutkinnon perusteissa ammatillisten tutkinnon osien laajuuden osaamispisteinä aiempien pe-

rustutkinnon perusteiden pohjalta niiden sisältämän osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan. Osaamispisteiden määrittelyssä on siirtymäsäännösten mukaan pitänyt ottaa huomioon perustutkinnon muodostumissäännöissä se, ettei suoritettavien ammatillisten tutkinnon osien yhteislaajuus muutu eikä jatkaville opiskelijoille tule niissä lisäsuorituksia. Tästä syystä osaamisperusteisuus osaamispisteiden määrittelyssä ei ole täysin toteutunut, koska ammatillisia tutkinnon osia ei voitu kokonaan uudistaa kiireisen aika-
taulun vuoksi. Ammatillisten tutkinnon osien perusteellinen uudistaminen olisi vaatinut laajan kolmikantaisen valmistelun.

Yhteisten tutkinnon osien laajuus on säädetty asetuksessa (A 801/2014, 2 §) alla olevan mukaisesti ja niiden osa-alueiden laajuudet määritellään perustutkinnon perusteissa:

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden pakollisuus ja laajuus osaamispisteinä on määrätty perustutkinnon perusteissa (Taulukko 1).

Koko perustutkinnon suorittaminen edellyttää yhteisten tutkinnon osien kaikkien pakollisten osa-alueiden suorittamisen ja valinnaisia osa-alueita niin, että kyseisen tutkinnon osan kokonaislaajuus täyttyy. Opiskelija voi painottaa kunkin tutkinnon osan valinnaisten osa-alueiden tavoitteita yksilöllisesti eri tavoin. Jokaisen neljän tutkinnon osan laajuuden mukaisen osaamispistemäärän on valintojen jälkeenkin täyttyvä. Mikäli opiskelijan osalta poiketaan perustutkinnon perusteiden yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteista ja osaamisen arvioinnista jonkin pakollisen osa-alueen opiskelusta, hänen on opiskeltava muita kyseisen tutkinnon osan osa-alueita lisää, jotta tutkinnon osan kokonaislaajuus täyttyy.

Perustutkinnon perusteissa määrättyjen osa-alueiden (3.1.1–3.4.6) valinnaisten (3 osp) osaamistavoitteiden lisäksi tai niiden sijaan koulutuksen järjestäjä voi laatia erilaajuisia muita valinnaisia osaamistavoitteita.

Osa-alueiden valinnaiset osaamistavoitteet voivat olla myös opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden osaamistavoitteita.

Koulutuksen järjestäjän itse laatimille osa-alueiden valinnaisille osaamistavoitteille määritellään osaamisen arviointi ja laajuus osaamispisteinä hyödyntäen tarvittaessa tutkinnon perusteissa määrättyjä valinnaisia osaamistavoitteita. Osa-

alueiden laajuus määritellään osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan suhteessa muihin yhteisten tutkinnon osien vastaaviin osa-alueisiin.

Yksittäisten vapaasti valittavien tutkinnon osien laajuudet määrittelee koulutuksen järjestäjä. Jos vapaasti valittavat tutkinnon osat ovat ammatillisia tutkinnon osia, niiden laajuudet määritellään vastaavasti kuin muidenkin ammatillisten tutkinnon osien laajuudet eli niiden kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan koko perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin. Jos ne ovat yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, niiden laajuudet määritellään samalla tavalla, mutta suhteessa perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteisiin.

Tutkinnon yksilöllinen laajentaminen on mahdollista siten, että opiskelija voi sisällyttää tutkintoonsa tutkinnon laajuuden, 180 osp:n ylittäviä tutkinnon osia silloin, kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja opiskelijan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista. Nämä tutkinnon osat ovat ammatillisia tutkinnon osia, jolloin ammatillisten tutkinnon osien laajuus ylittää 135 osaamispistettä. Silloin kun perustutkinnon yksilöllinen laajentaminen on koulutuksen järjestäjän päätöksellä perusteltua, yksilöllisestä laajentamisesta sovitaan opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän kesken ja se kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Taulukko 1. Kaikkien perustutkintojen muodostumisen yhteinen rakenne ammatillisessa peruskoulutuksessa. Ammatillisissa tutkinnon osissa pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien laajuudet vaihtelevat tutkinnoittain, kuten myös valinnaisten tutkinnon osien tarjonnan määrä.

X-ALAN PERUSTUTKINTO
Tutkinnon muodostuminen ammatillisessa peruskoulutuksessa, 180 osp
2. AMMATILLISET TUTKINNON OSAT, 135 OSP
2.1 Pakolliset tutkinnon osat, xx osp
2.1.1
2.1.2
2.1.3 jne.
2.2 Valinnaiset tutkinnon osat, xx osp
Opiskelijan on valittava xx osaamispistettä kohdista 2.2.1–2.2.20.
2.2.1
2.2.2
2.2.3
2.2.4 jne.
.
.
2.2.12 Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp
2.2.13 Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta, 10–15 osp
2.2.14 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta*
2.2.15 Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista*
2.2.16 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
2.2.17 Yrityksessä toimiminen, 15 osp
2.2.18 Huippuosaajana toimiminen, 15 osp
2.2.19 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia, 5–15 osp
2.2.20 Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5–15 osp
* Tämän valinnaisen tutkinnon osan laajuudeksi lasketaan 15 osp.

3 YHTEISET TUTKINNON OSAT AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA, 35 OSP		
	Pakolliset	Valinnaiset
3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp	8 osp / 9 kp (sve)	3 osp / 2 kp (sve)
3.1.1. Äidinkieli (3.1.1. Modersmålet, svenska)	5 (5)	0–3 (0–3)
3.1.2. Toinen kotimainen kieli, ruotsi (3.1.2 Andra inhemska språket, finska)	1 (2)	0–3 (0–2)
3.1.3. Vieraat kielet	2	0–3
3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp	6 osp	3 osp
3.2.1. Matematiikka	3	0–3
3.2.2. Fysiikka ja kemia	2	0–3
3.2.3. Tieto- ja viestintäteknikka sekä sen hyödyntäminen	1	0–3
3.3 Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp	5 osp	3 osp
3.3.1. Yhteiskuntataidot	1	0–3
3.3.2. Työelämätaidot	1	0–3
3.3.3. Yrittäjyys ja yritystoiminta	1	0–3
3.3.4. Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto	2	0–3
3.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp		7 osp
3.4.1. Kulttuurien tuntemus		0–3
3.4.2. Taide ja kulttuuri		0–3
3.4.3. Etiikka		0–3
3.4.4. Psykologia		0–3
3.4.5. Ympäristöosaaminen		0–3
3.4.6. Osa-alueita kohdista 3.1.1–3.3.4		0–3
	19 osp (20 kp/sve)	16 osp (15 kp/sve)
4 VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT, 10 OSP		
4.1 Ammatillisia tutkinnon osia		
4.2 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia		
4.3 Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita tai lukio-opintoja		
4.4 Jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja		
4.5 Työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvia yksilöllisiä tutkinnon osia		
5 Tutkintoa yksilöllisesti laajentavat tutkinnon osat (vaativat yksilöllisen koulutuksen järjestäjän päätöksen opiskelijalle)		

2.3 Ammatillisen perustutkinnon perusteiden sisältö

Ammatillisen perustutkinnon perusteiden sisältö on säädetty lain (630/1998, muutos 787/2014) 13 §:ssä. Sen mukaan perustutkinnon perusteissa määrätään

- 1) tutkintonimikkeet
- 2) tutkinnon muodostuminen
- 3) tutkintoon sisältyvät tutkinnon osat sekä tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden laajuus osaamispisteinä
- 4) tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet sekä osaamisen arviointi.

Lisäksi perustutkinnon perusteiden liitteessä on kyseisen perustutkinnon ammattialan kuvaus ja arvoperusta sekä koko perustutkinnon tavoitteet, jotka ovat olleet perusteiden laadinnan lähtökohtana.

2.4 Säädosmuutosten vaikutukset ammatillisen perustutkinnon perusteisiin

Tutkintorakenteen ja perustutkintojen joustavuuden vahvistaminen

Perustutkintoihin sisältyvä valinnaisuus, tutkinnon osien suorittamismahdollisuudet sekä yhteisten tutkinnon osien uudistettu rakenne tukevat tutkintoihin sisältyvää joustavuutta ja yksilön osaamisen kehittymistä hänen omien tarpeidensa mukaisesti. Tutkintoihin sisältyvä valinnaisuus ja joustavien opintopolkujen mahdollisuus edistävät koulutuksellista tasa-arvoa ja vähentävät tarpeetonta moninkertaista koulutusta.

Tutkinnon osiin perustuva tutkintorakenne mahdollistaa tutkinnon suorittamisen tutkinnon osa tai osia kerrallaan ja mahdollistaa näin opiskelun ja työnteon vuorottelun.

Työelämälähtöisyyden lisääminen ja kyky reagoida muutoksiin

Ammatillisia tutkinnon osia koskevan sääntelyn mukaisesti kaikissa tutkinnoissa on vähintään yksi pakollinen ja yksi valinnainen tutkinnon osa. Pakollinen tutkinnon osa vahvistaa tietyn tutkinnon suorittaneiden yhteistä osaamisperustaa. Muodostumissäännöissä pakollisiksi määriteltyjen tutkinnon osien avulla turvataan se, että kaikilla tutkinnon suorittaneilla on tutkintotyypin kriteerien ja vaativuustason mukainen **alan ydinammattitaito eli laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin.**

Ammatillisilla valinnaisilla tutkinnon osilla vastataan saman tutkinnon sisällä työelämän **eri tavoin suuntautuneisiin** ja osin hyvinkin **erikoistuneisiin**

osaamistarpeisiin. Pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien lukumäärä ja painoarvo tutkinnossa määräytyy työelämän osaamistarpeiden ja tutkinnon luonteen perusteella. Valinnaisten tutkinnon osien riittävän suuren määrän sekä paikallisesti tarjottavan tutkinnon osan turvin pystytään nopeasti vastaamaan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin.

Yhteisten tutkinnon osien tavoitteena on varmistaa se, että ammatillisen perustutkinnon ammatillisena peruskoulutuksena suorittaneilla on alasta ja tutkinnosta riippumatta kaikilla toimialoilla tarvittavaa yhteistä osaamista sekä hyvät yhteiskunnassa toimimisen ja elinikäisen oppimisen valmiudet. Näitä valmiuksia tarvitaan erityisesti jatko-opinnoissa tai työelämän muutoksiin sopeutumisessa mm. vaihdettaessa ammattia työuran aikana. Yhteisten tutkinnon osien uudistamisella pyritään antamaan kaikille opiskelijoille entistä paremmat perustiedot työelämästä ja yrittäjyydestä.

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen -tutkinnon osa sisältää työelämän pelisääntöjen tuntemusta (Työelämätaidot, 1 osp) ja työkyvyn ylläpitämistä vahvistavia osaamistavoitteita (Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto, 2 osp). Työkyvyn ylläpitäminen ja siihen liittyvä terveystieto ja liikunta ovat osaamisalueita, jotka tukevat työhyvinvointia ja työssä jaksamista ja näin ovat osaltaan vaikuttamassa myös työurien pidentämiseen. Terveyttä, turvallisuutta ja työkykyä vahvistavia ammattitaitovaatimuksia sisältyy alan vaatimusten mukaisesti myös ammatillisiin tutkinnon osiin.

Yrittäjyysosaamista on vahvistettu niin, että Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen tutkinnon osassa on kaikille pakollisena Yrittäjyys ja yritystoiminta -osa-alue.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (Kesu 2011–2016) mukaan koko yhteiskunnan toimintaan liittyvää tieto- ja viestintäteknologian osaamista tulee kehittää. Tämän edistämiseksi on yhteisiin tutkinnon osiin lisätty pakollisena osa-alue Tieto ja viestintäteknikka ja sen hyödyntäminen.

Näiden lisäksi on koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti lisätty **yhteiskunnallista vaikuttamista, osallistumista sekä yhteiskunnallisen lukutaidon kehittymistä** edistäviä osaamistavoitteita Yhteiskuntataidot-osa-alueen osaamistavoitteisiin. Samoin näihin osaamistavoitteisiin on lisätty **tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden** noudattaminen.

Osaamisperusteisuuden vahvistaminen

Tutkinnon osien laajuudet on ilmaistu osaamispisteinä, jolloin aikaan sidottu oppiminen poistuu ja tilalle tulee osaaminen ja osaamisperusteisuus. Osaamista voidaan hankkia yksilöllisesti lyhyemmässä tai pidemmässä ajassa, eri paikoissa ja eri aikoina tai osaamista on voitu hankkia jo ennen opiskelun aloittamista.

Osaamisperusteisuutta on korostettu siten, että ammatillisten tutkinnon osien yhteydessä opiskelijalta edellytetty osaaminen on määritelty ammattitaitovaatimuksina ja vastaavasti yhteisten tutkinnon osien osa-alueissa osaamistavoitteina. Kaikissa tutkinnon osissa on määritelty osaamisen arviointi arvioinnin kohteineen ja arviointikriteereineen. Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaidon osoittamistavoissa on laajojen osaamiskokonaisuuksien arviointi määritelty toteutettavaksi aidoissa työtilanteissa ammattiosaamisen näytöllä.

Valinnaisuus ja yksilölliset opintopolut

Tutkintoihin sisältyvää valinnaisuutta on laajennettu sekä ammatillisten että yhteisten tutkinnon osien osalta. Vapaasti valittavia tutkinnon osia on tarkemmin säännelty niin, että ne tukevat suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Tutkinnon yksilöllinen laajentaminen on tutkinnon perusteissa mahdollistettu säädösten mukaisesti. Tutkinnon osien suoritussuoritusmahdollisuudet sekä yhteisten tutkinnon osien uudistettu rakenne tukevat joustavuutta ja yksilöllistä tutkinnon suorittamista.

Valtioneuvoston asetuksen (A 801/2014) 1 §:n mukaisesti perustutkinnon perusteissa on määrätty, että ammatillisista tutkinnon osista voidaan osoittaa enintään 15 osaamispistettä vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Tämä mahdollistaa esimerkiksi laajempien lukio-opintojen suorittamisen ja ylioppilastutkintoon valmistautumisen, opiskelijan osaamisen yksilöllisen syventämisen jollakin tutkinnon osa-alueella tai osaamisen laajentamisen lisäämällä tutkintoon muiden alojen tutkinnon osia.

Osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevat määräykset eivät enää sisälly 1.8.2015 voimaan tuleviin perustutkinnon perusteisiin. Säädöksiä täydentäen Opetushallitus on antanut osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteista sekä arvosanojen muuntamisesta erillismääräyksen (90/011/2014, muutos 2015) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain mukaisesti.

2.5 Tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat

2.5.1 Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat

Ammattitaitovaatimukset

Ammatilliset tutkinnon osat on muodostettu ja laadittu työelämän työprosesseina tai laajojen työprosessien osa-alueina niin, että niillä hankittu osaaminen voidaan osoittaa ja arvioida kokonaisuutena aidoissa työtilanteissa. Ammatilliset tutkinnon osat tuottavat tietyn pätevyyden jonkun työkokonaisuuden tekemiseen.

Tutkinnon osat on nimetty työelämän toimintakokonaisuuksien mukaan niin, että ne kuvaavat työn tekemistä. Tutkinnon osien nimissä ei esiinny ilmaisuja ”perustaidot” tai ”yleisosaaminen”.

Tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset on määritelty ammattitaitona. Ammattitaito on määritelty konkreettisenä työn tekemisenä eli on kuvattu, mitä opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa tehdä.

Työn tekemisessä tarvittava tietopohja on määritelty arviointikriteereissä työn perustana olevan tiedon hallintana. Kielitaitovaatimukset on määritelty ammatillisissa tutkinnon osissa alan vaatimusten mukaisesti.

Osaamisen arviointi

Ammattitaitovaatimusten arviointikriteerit on perustutkinnon perusteissa esitetty taulukkomuodossa. Arvioinnin kohteet ovat

1. työprosessin hallinta
2. työmenetelmien, -välineiden ja materiaalien hallinta
3. työn perustana olevan tiedon hallinta
4. elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Arvioinnin kohteet 1–3 on nimetty tekemisenä. Arvioinnin kohde 4, Elinikäisen oppimisen avaintaidot, on nimetty perusmuodossa.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista neljä arvioidaan omana ryhmänään ja muut seitsemän muiden arvioinnin kohteiden yhteydessä.

Arviointikriteereissä on määritelty, miten ammattitaito hallitaan. Arviointikriteerit on määritelty taulukkoon kolmelle tasolle tyydyttävä T1, hyvä H2 ja kiitettävä K3. Määrittely on tehty aloittaen tyydyttävän tasosta eli siitä, mitä opiskelijan tai tutkinnon suorittajan on vähintään osattava työllistyäkseen. Yleisellä tasolla arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit on kuvattu osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteista ja arvosanojen muuntamisesta annetun määräyksen liitteenä (93/011/2014, muutos 2015).

Ammattitaidon osoittamistavat on kirjoitettu arviointikriteerien jälkeen. Niissä on määritelty näyttöympäristö ja se, miten osaaminen osoitetaan. Osaamisen osoittamistavat on laadittu kaikkien perustutkintojen perusteisiin samalla tavalla, vain näyttöympäristö on kuvattu kuhunkin tutkinnon osaan sisältyvän osaamisen edellyttämällä tavalla.

Opiskelijan tulee osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä niin, että työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa **kattavasti** perustutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä. Mikäli työpaikassa ei pystytä osoittamaan kattavasti koko tutkinnon osan sisältämää osaamista, voidaan ammattiosaamisen näyttöä jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu. Tilanteessa, jossa tutkinnon osa sisältää sellaista osaamista, jota ei pystytä työtä tekeväällä ammattiosaamisen näytössä kattavasti osoittamaan, osaamisen osoittamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla. Kattavuutta varmistettaessa on otettava huomioon, miten koko työprosessin, työmenetelmien ja välineiden, työn perustana tarvittavan tietopohjan ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinta pystytään kokonaisuudessaan arvioimaan.

Kielitaitovaatimukset palvelualoilla

Opetushallitus määritteli vuoden 2010 ammatillisten perustutkintojen perusteissa palvelualojen ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyvät kielitaitovaatimukset, jotka sisältyvät edelleen 1.8.2015 voimaan tuleviin perustutkintoihin. Kielitaitovaatimukset on laadittu erikseen suomen-, ruotsin- ja muunkieliseen sekä vieraskieliseen koulutukseen. Palvelualojen kielitaitovaatimukset sisältyvät liikeyrityksen, sosiaali- ja terveysalan ja matkailualan sekä hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnon perusteisiin.

Taulukko 2. Kielitaitovaatimukset palvelualalla

	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä	palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä	hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä muulla kielellä	hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä	palvelee asiakkaita suomen tai ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa	hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä osaa auttaa palvelutilanteessa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä	hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä	palvelee asiakkaita koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä

2.5.2 Yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet, osaamisen arviointi sekä lukiovastaavuus

Osaamistavoitteet

Neljästä temaattisesta kokonaisuudesta muodostetuille yhteisille tutkinnon osille ei ole laadittu omia osaamistavoitteita. Osaamistavoitteet on laadittu näihin neljään tutkinnon osaan sisältyville osa-alueille.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden tavoitteiden määrittelyssä pohjana ovat olleet perusopetuksen oppiaineiden tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8 sekä työelämässä tarvittava osaaminen.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden tavoitteet on kirjoitettu osaamisena, ja ne ovat saman sisältöisiä kaikissa perustutkinnoissa. Yhteisiin tutkinnon osiin on lisätty uusia pakollisia osaamistavoitteita, jotka koskevat tieto- ja viestintätekniikkaa ja sen hyödyntämistä, työelämätaitoja, yrittäjyyttä ja yritystoimintaa sekä työkyvyn ylläpitämistä. Näistä kolme ensimmäistä muodostavat kukin oman osa-alueen. Työkyvyn ylläpitäminen muodostaa yhdessä liikunnan ja terveystiedon kanssa oman osa-alueen.

Osaamisen arviointi

Arviointiasteikko on sama kuin ammatillisissa tutkinnon osissa. Tutkinnon osien arvostus määräytyy opiskelijan suorittamien pakollisten ja valinnaisten osa-alueiden arvioinnin mukaan niin, että otetaan huomioon kunkin osa-alueen osaamisen laajuus suhteessa kokonaisuuteen.

Lukiovastaavuus

Osaamisen tunnustamisen helpottamiseksi kunkin tutkinnon osan osa-alueen kohdalla on määritetty, mitkä lukion kurssit vastaavat kyseisen osa-alueen edellyttämää osaamista. Joihinkin osa-alueisiin ei löydy vastaavuutta. Vastaavuuden määrittely on tehty lukion kurssien tavoitteiden sekä sisällön ja yhteisten tutkinnon osien sekä pakollisten että valinnaisten osa-alueiden osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien perusteella. Määrittelyssä on käytetty valinnaisten osa-alueiden 3 osaamispisteen laajuisia osaamistavoitteita ja niiden arviointikriteereitä. Opiskelijakohtaisesti opiskelijalla voi olla suoritettuna lukion soveltavia kursseja, joiden osaamista voidaan myös tunnustaa.

Taulukko 3. Lukion kurssien ja yhteisten tutkinnon osien sisältämien osaamisen vastaavuus

LUKION TUNTIJAON (VnA 955/2002) JA LUKION OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2003 MUKAISET KURSSIT		PERUSTUTKINNON (2015) YHTEISET TUTKINNON OSAT JA NIIDEN OSA-ALUEET OSAAMISPISTEINEEN		
Ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osa-alueita vastaavat kurssit		Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp		
Oppiaine	pakolliset kurssit (suluissa valinnaisia kursseja)	vastaavuus yhteisten tutkinnon osien osa-alueisiin	pakoll. osp	valinn. osp
Äidinkieli	ÄI 1, ÄI2, ÄI4 + jokin seuraavista ÄI3 tai ÄI5 tai ÄI6 tai ÄI7	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia äidinkielen osaamistavoitteita	5	0–3
Toinen kotimainen kieli, ruotsi	RUA1 tai RUB1	vastaa tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia ruotsin osaamistavoitteita	1	0–3
Vieras kieli, englanti	ENA1 ja ENA3 tai B-kielissä ENB1 ja ENB2	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia englannin osaamistavoitteita	2	0–3
Matematiikka	MAB1, MAB2 ja MAB7 tai MAA1 ja MAA2 tai MAA1 ja MAA3	vastaa tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia matematiikan osaamistavoitteita	3	0–3
Fysiikka	FY1 (valinnainen FY2)	FY1 + KE1 vastaavat tavoitteiltaan pakollisia osaamistavoitteita FY1, FY2 + KE1 fysiikka ja kemia osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita	2	0–3
Kemia	KE1			
----	-	lukion pakollisissa kursseissa ei ole vastaavaa	1	0–3
			Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp	

LUKION TUNTIJAON (VnA 955/2002) JA LUKION OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2003 MUKAISET KURSSIT		PERUSTUTKINNON (2015) YHTEISET TUTKINNON OSAT JA NIIDEN OSA-ALUEET OSAAMISPISTEINEEN		
	Ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osa-alueita vastaavat kurssit	Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp		
Opintaine	pakolliset kurssit (suluissa valinnaisia kursseja)	vastaavuus yhteisten tutkinnon osien osa-alueisiin	pakoll. osp	valinn. osp
Mustiikki	MU1, MU2	lukion pakollisissa kursseissa ei ole vastaavaa		0-3
Kuvataide	KU1, KU2	Kaksi luettelua lukion kursseista vastaa taide- ja kulttuuri -osa-alueen, 3 osp:n osaamistavoitteita	Kulttuurien tuntemus Taide- ja kulttuuri	0-3
Uskonto	FI1 + UE1, UE2, UE3 tai FI1 + UO1, UO2, UO3 tai FI1 + ET1, ET2, ET3	Joku kolmesta esitetystä ryhmästä vastaa etiikka-osa-alueen 3 osp:n osaamistavoitteita	Etiikka	0-3
Filosofia				
Psykologia	PS1 (valinnaiset PS2, PS4, PS5)	PS1 vastaa psykologia-osa-alueen 1 osp:n laajista osaa osaamistavoitteista, PS1, PS2, PS4 ja PS5 vastaavat psykologian 3 osp:n osaamistavoitteita	Psykologia	0-3
Biologia	BI3	BI3 vastaa ympäristöosaaminen osa-alueen 1 osp:n laajista osaa osaamistavoitteista	Ympäristöosaaminen	0-3

3. Valinnaisuus ja yksilöllisyyden mahdollistamisen koulutuksen toteuttamisessa

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettava ammatillinen perustutkinto voidaan järjestää joko oppilaitosmuotoisena koulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettava perustutkinto suoritetaan koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaan. Opetussuunnitelma tulee laatia Opetushallituksen vahvistamien perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tulee mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnan mahdollisuudet ja osaamisen hankkiminen sekä osaamisen osoittaminen yksilöllisesti. Koulutuksen järjestäjän tulee tehdä yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa.

Perustutkinnon perusteet mahdollistavat erittäin laajan yksilöllisen valinnaisuuden opiskelijoille syventää, laajentaa tai täydentää osaamistaan. Perustutkinto sisältää yhtäältä pakolliset tutkinnon osat, jotka kaikkien opiskelijoiden on suoritettava samanlaisina. Toisaalta ne sisältävät laajan valinnaisuuden, joka mahdollistaa opiskelijoille yksilölliset valinnat ja joustavan tutkinnon suorittamisen omien opintopolkujensa mukaisesti. Opiskelijan on suoritettava sekä pakolliset että valintojensa mukaiset tutkinnon osat saadakseen tutkintotodistuksen.

Opiskelijan valinnaisuus ammatillisissa tutkinnon osissa

Ammatillisissa tutkinnon osissa opiskelijalla on sekä pakollisia että valinnaisia tutkinnon osia. Tutkinnoittain on määritelty vähintään yksi pakollinen tutkinnon osa kaikkien suoritettavaksi. Lisäksi pakolliset tutkinnon osat voivat olla osaamisaloittain jopa tutkintonimikkeittäin eriytyneitä, joista muodostuu alakohtainen erikoistuneempi osaaminen.

Ammatilliset valinnaiset tutkinnon osat mahdollistavat opiskelijoille yksilöllisen omalle ammattialalle suuntautumisen tai joissakin perustutkinnoissa jopa tutkinnon toisen osaamisalan samanaikaisen suorittamisen. Perustutkintojen antama mahdollisuus valita tutkinnon osia toisesta perustutkinnosta, ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta tai korkeakouluopinnoista antaa opiskelijoille lisää erilaisia yksilöllisiä mahdollisuuksia. Ammatillisilla valinnaisilla tutkinnon osilla opiskelija voi syventää tai laajentaa ammatillista osaamistaan, yrittäjäyyttä tai työpaikkaohjaajana toimimista.

- **Perustutkintoon sisältyvät ammatilliset valinnaiset tutkinnon osat**
Kaikissa perustutkinnoissa on alakohtaisia ammatillisia valinnaisia tutkinnon osia, joiden määrä ja laajuus vaihtelevat tutkinnoittain alan edellyttämällä tavalla.
- **Tutkinnon osa ammatillisista perustutkinnoista**
Suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa voi olla tutkinnon osa myös toisesta perustutkinnosta, ja siten opiskelija voi laajentaa ammatillista osaamistaan. Mikäli opiskelijalla on toinen ammatillinen perustutkinto jo suoritettuna, hän saa osaamisen tunnustamisella suoritettua tämän tutkinnon osan tai osia. Perustutkinnon muodostuminen on kuvattu tarkemmin kunkin perustutkinnon perusteissa.
- **Tutkinnon osa ammatti- tai erikoisammattitutkinnoista**
Ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta tutkinnon osan valinnalla ja suorittamisella voi hankkia itselleen syvemmän oman alan ammattitaidon hallinnan. Perustutkinnon muodostuminen on kuvattu tarkemmin kunkin perustutkinnon perusteissa.
- **Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista**
Tutkintoon on mahdollisuus valita ammattikorkeakouluopintoja, joiden suorittaminen voi auttaa esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutumisessa. Muutamissa perustutkinnon perusteissa on poikkeamia tässä tutkinnon osassa, mutta ammattikorkeakoulussa suoritettavia opintoja voi sisällyttää

myös vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Tutkintokohtaiset erot on kuvattu tarkemmin kunkin perustutkinnon perusteissa.

■ **Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen**

Tutkinnon osa antaa mahdollisuuden perehtyä perusteellisesti työpaikkaan, sen tarjoamiin työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamismahdollisuuksiin ja suunnitteluun, muiden opiskelijoiden tukemiseen ja arviointiin sekä palautteen antamiseen. Tämän tutkinnon osan suorittaminen auttaa myöhemmin työelämässä työpaikkaohjaajaksi ryhtymistä.

■ **Yritystoiminnan suunnittelu**

Tässä tutkinnon osassa suuntaudutaan jo yrity maailmaan suunnittelemalla oikean yrityksen perustamista.

■ **Yrityksessä toimiminen**

Tämä tutkinnon osa tutustuttaa opiskelijan yritystoimintaan ja yrittäjänä toimimiseen ja soveltuu mm. harjoitusyrityksen, Nuori yrittäjyys -toiminnan ja osuustoiminnan toteuttamiseen.

■ **Huippuosaajana toimiminen**

Tämä tutkinnon osa mahdollistaa oman alan huippuosaamiseen perehtymisen ja mahdollisesti myös ammattitaitokilpailuihin osallistumisen.

■ **Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia**

Nämä tutkinnon osat perustuvat työelämän alueellisiin ja paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin, joilla opiskelija voi syventää tai laajentaa ammattitaitoaan. Nämä tutkinnon osat eivät kuitenkaan saa olla yhden yrityksen koulutustarpeisiin suunnattuja, vaan niiden tulee vastata laajemmin paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin.

■ **Tutkintoa yksilöllisesti laajentavia tutkinnon osia**

Tutkinto antaa mahdollisuuden opiskelijalle laajentaa tutkintoaan yksilöllisesti ammattitaitoa syventävillä tai laajentavilla tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvilla ammatillisilla tutkinnon osilla, jotka voidaan kokonaan suorittaa työelämässä.

Opiskelijan valinnaisuus yhteisissä tutkinnon osissa

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden valinnaiset osaamistavoitteet antavat opiskelijalle mahdollisuuden painottaa eri osa-alueiden osaamistavoitteita omien tarpeidensa ja kiinnostustensa mukaisesti.

Yhteisissä tutkinnon osissa on niiden osa-alueiden valinnaisia osaamistavoitteita 3 osaamispisteen laajuisina (katso Taulukko 1). Näiden perustutkinnon perusteissa olevien valinnaisten osaamistavoitteiden lisäksi tai niiden sijaan koulutuksen järjestäjä voi laatia muita päättämäänsä valinnaisia osaamistavoitteita ja lisäksi valinnainen osaaminen voi muodostua opiskelijan aikaisemmin hankkimasta osaamisesta.

Opiskelijan valinnaisuus vapaasti valittavissa tutkinnon osissa

Vapaasti valittavilla tutkinnon osilla (10 osp) opiskelija voi lisätä yksilöllisiä valintojaan ja suuntautumistaan. Valtioneuvoston asetuksen (A 801/2014) 1 §:n mukaisesti perustutkinnon perusteissa on määrätty, että ammatillisista tutkinnon osista voidaan osoittaa tutkinnon osia enintään 15 osaamispisteen laajuisesti vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Tällöin vapaasti valittavia tutkinnon osia voi olla yhteensä jopa 25 osaamispisteen laajuisesti. Tämä mahdollistaa esimerkiksi laajempien lukio-opintojen suorittamisen ja opiskelijan osaamisen yksilöllisen syventämisen jollakin ammatillisen tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueella tai osaamisen laajentamisen lisäämällä tutkintoon muiden alojen tutkinnon osia.

Vapaasti valittavien tutkinnon osien on tuettava suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Valtioneuvoston asetuksen (A 801/2014, muutos 331/2015) 5 §:ssä on määritelty, mitä vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla. Ne on lueteltu luvussa 2.1.

OSA II

Perustutkinnon perusteiden toimeenpano ammattillisessa peruskoulutuksessa

1. Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäminen osaamisperusteisesti ja työelämälähtöisesti

Syksyllä 1.8.2015 voimaan tulevien ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain ja asetuksen keskeisenä tavoitteena on siirtyä kaikessa tutkintoon johtavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa osaamisperusteisuuteen ja tutkinnon osiin perustuvaan rakenteeseen. Muutosta osaamisperusteisuuteen on tehty jo kauan edeten pienin askelin jokaisen perustutkintouudistuksen yhteydessä. Muutokset ovat sekä kansallisella tasolla että koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja opettajien toiminnassa vieneet varsin kauan. Tiede- ja oppiainekeskeistä ajattelua on pitänyt muuttaa työelämän toiminnan pohjalta tapahtuvaan ammatillisen osaamisen, opiskelun sekä opetuksen ja ohjauksen jäsentämiseen.

Jotta osaamisperusteisuus toteutuu, koulutuksen järjestäjä tarvitsee toimeenpanosuunnitelman sen toteuttamiseksi. On tärkeätä arvioida oman organisaationsa tilanne ja sen perusteella määritellä muutostarpeet, linjata ja johtaa muutosprosessia kokonaisvaltaisesti. Muutosta varten tarvitaan tavoitetilan määrittely, koulutuksen järjestäjän strategiset päätökset tavoitetilaan pääsemiseksi ja päätösten toimeenpano operatiivisella tasolla. Ammatillisten perustutkintojen toimeenpano uusien säädösten mukaisesti edellyttää muutoksia myös opiskelijahallintojärjestelmään.

Päätösten toimeenpano onnistuu sitä paremmin, mitä laajemmin koko henkilökunta on toimeenpanoa toteuttamassa. Osaamisperusteisuus on tärkeää saada sisälle toiminnan ohjaukseen, toimintasäntöihin, toimielimen toimintaan, koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmiin, henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin, koulutuksen järjestämistä koskeviin suunnitelmiin, ohjauksen ja opetuksen toteuttamiseen ja opiskelijan koko arviointiprosessiin sekä opettajien vuosityösuunnitelman suunnitteluun.

1.1 Ammatillisen koulutuksen järjestämislupa

Tämän hetkisten säädösten mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämässä ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään koulutustehtävistä, koulutusasteista, koulutusaloista, tutkinnoista, opetuskielestä, kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää, opiskelijamääristä ja koulutuksen järjestämismuodosta ja muista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Koulutuksen järjestäjä päättää järjestämislupansa mukaisesti, mitä ammatillisia perustutkintoja ja niiden osaamisaloja se tarjoaa. Koulutuksen järjestäjä päättää

tarjonnasta siten, että eri osaamisaloja ja valinnaisia tutkinnon osia tarjotaan mahdollisimman laajasti myös muiden koulutuksen järjestäjien tarjontaa hyödyntäen. Laaja tarjonta ja opiskelijoiden valinnanmahdollisuudet edellyttävät erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä sekä yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjä voi suunnitella ja tarjota tutkinnon osia paikallisen, alueellisen tai kansainvälistyvän työelämän ja opiskelijoiden tarpeisiin vastaamiseksi.

Ammatillinen peruskoulutus on perustutkintoon johtavaa koulutusta. Perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, ja perustutkinto sisältää ammatillisia tutkinnon osia 135 osp, yhteisiä tutkinnon osia 35 osp ja vapaasti valittavia tutkinnon osia 10 osp. Ammatillisessa peruskoulutuksessa vuoden aikana keskimäärin saavutettu osaaminen vastaa 60 osaamispisteen laajuutta. Opiskelu-aika vaihtelee kuitenkin opiskelijan yksilöllisten valintojen, osaamisen hankkimistapojen, aiempien opintojen ja mahdollisen työkokemuksen sekä muun aiemmin hankitun osaamisen mukaan.

Osaamisperusteisessa koulutuksessa huomion kohteena on tavoitteena oleva opiskelijan osaaminen ja osaamisen hankkiminen. Osaaminen voidaan hankkia erilaisilla koulutuksen järjestämismuodoilla ja toteuttamistavoilla, joista koulutuksen järjestäjä päättää. Erilaisten järjestämismuotojen tarjonnalla voidaan mahdollistaa joustavia yksilöllisiä opintopolkuja, lyhentää opiskelu-aikoja ja varata resursseja ohjausta ja tukea tarvitseville opiskelijoille tarpeen mukaan. Koulutuksen järjestämisessä on tärkeää, että sama koulutuksen järjestäjä toteuttaa eri järjestämismuotoja. Näin saadaan koulutuksen toteuttaminen ja siirtymät opiskelijalle joustavaksi.

Perustutkinnon järjestäminen oppilaitosmuotoisena

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäminen oppilaitosmuotoisena tarkoittaa sitä, että opiskelu tapahtuu pääsääntöisesti ammatillisessa oppilaitoksessa, työssäoppimispaikoilla ja muissa koulutuksen järjestäjän määrittelemissä oppimisympäristöissä. Kun opiskelija opiskelee päätoimisesti oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa koulutuksessa, on hän oikeutettu opintososiaalisiin etuihin, kuten ilmaiseen kouluateriaan.

Voimassa olevan kehittämissuunnitelman mukaan opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä monipuolistetaan, vahvistetaan työpaikalla tapahtuvan oppimisen sekä työvaltaisten opetusmenetelmien käyttöä sekä kehitetään monityönantajasta oppisopimuskoulutusta. Tavoitteena on edistää opiskelijoiden liikkuvuutta kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä ja tehostamalla ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Oppisopimuksena järjestettävä ammatillinen peruskoulutus

Ammatillista peruskoulutusta koskevan lain (L 630/1998, muutos 787/2014, 15 §, 17 §) 17 §:n mukaan *ammattillisen perustutkinnon voi suorittaa koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisesti oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutus on pääosin työpaikalla järjestettävää koulutusta, jota tietopuoliset opinnot täydentävät.* Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan oppisopimuskoulutukseen sisältyvät ammatillisten tutkinnon osien lisäksi yhteiset tutkinnon osat ja vapaasti valittavat tutkinnon osat perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Yhteisiin tutkinnon osiin pakollisena sisältyvä työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystiedon osa-alue on jatkossa pakollinen kaikille oppisopimusopiskelijoille. Oppisopimuskoulutuksen säädöksissä käsite henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) on korvattu termillä henkilökohtainen opiskeluohjelma ja työpaikka-ohjaajan sijaan käytetään termiä työpaikkakouluttaja.

Oppisopimuskoulutuksen järjestäjällä tulee olla ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa. Vaikka opiskelija siirtyisi samalla koulutuksen järjestäjällä koulutuksen järjestämismuodosta toiseen, opiskelija ei eroa oppilaitoksesta. Koulutuksen järjestämismuodon muuttuminen tulee kuitenkin ottaa huomioon koulutuksen järjestäjän ilmoittaessa opiskelijatietoja Opetushallituksen tiedonkeruussa.

Jos oppisopimuskoulutusta toteutetaan yhteistyössä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa, oppisopimuskoulutuksen järjestäjä vastaa aina oppisopimuskoulutuksesta kokonaisuudessaan, eikä tätä vastuuta voi siirtää muille toimijoille.

Koulutuksen järjestäjä laatii yhteistyössä opiskelijan ja työnantajan kanssa suunnitelman siitä, miten perustutkinto järjestetään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaisesti oppisopimuskoulutuksena. Koulutuksen järjestäjä ohjeistaa menettelytavat oppisopimusten ja henkilökohtaisen opiskeluohjelman tekemiseen. Ohjeissa määritetään, miten työnjako toimii koulutuksen järjestäjän edustajan (opettaja) ja työnantajan edustajana toimivan vastuullisen työpaikkakouluttajan välillä sekä miten tietopuoliset opinnot suunnitellaan ja toteutetaan, jotta opinnot voivat edetä suunnitellusti. Lisäksi määritetään, miten yhteydenpito hoidetaan työpaikkakouluttajan, opiskelijan ja opettajan kesken ja miten opiskelijan ohjaus ja arviointi hoidetaan.

Ennen oppisopimuksen solmimista koulutuksen järjestäjä arvioi oppisopimuskoulutuksen edellytykset, mm. työtehtävien soveltuvuuden ja työpaikkakouluttajan ohjausresurssit. Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opiskelija on perehdytetty työtehtäviin ja että opiskelijaa ohjataan ja arvioidaan sovitusti oppimisen aikana. Koulutuksen järjestäjä suunnittelee ja toteuttaa koulutusta myös työpaikkakouluttajille.

Oppisopimuskoulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaan työsopimukseen (oppisopimus). Oppisopimus voidaan tehdä, jos työnantaja ja koulutuksen järjestäjä ovat sopineet säädetyllä tavalla oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä. **Oppisopimuksesta** tulee käydä ilmi sopimuksen voimassaoloaika, koeajan pituus ja perustutkinto, joka oppisopimuskoulutuksena suoritetaan tai johon oppisopimuskoulutus valmistaa. Oppisopimuksessa tulee olla palkkauksen perusteet.

Oppisopimuksen voimassaoloajalle tehdään aina henkilökohtainen opiskeluohjelma, jossa on suunniteltu oppisopimuskoulutuksena suoritettava tutkinto ja tietopuolinen opetus (A 811/1998, muutos 799/2014, 6 §) Opetushallituksen päättämien perustutkinnon perusteiden mukaan sekä näiden pohjalta määräytyvä oppisopimuksen voimassaoloaika. Opiskelija, työnantaja ja koulutuksen järjestäjä laativat opiskeluohjelman yhdessä niin, että se on liitettävissä oppisopimukseen oppisopimusta allekirjoitettaessa. Säädösten mukaan henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan kirjataan aina vähintään seuraavat asiat:

- 1) suoritettava perustutkinto, noudatettava perustutkinnon peruste sekä tutkinnon laajuus tai muun kuin tutkintotavoitteisen koulutuksen tavoitteet
- 2) keskeiset työtehtävät
- 3) koulutukseen sisältyvä tietopuolinen opetus

- 4) tietopuolisten opintojen ajoittaminen koulutusajalle
- 5) vastuulliset työpaikkakouluttajat
- 6) muut opintojen järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat.

Muut opintojen järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat sisältävät mm. opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, oppimisen arvioinnin, osaamisen arvioinnin eli ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisen. Lisäksi sovitaan opiskelijan ohjauksesta.

Opiskelijalle voidaan solmia useampia oppisopimuksia eri työnantajien kanssa, jos se on perustutkinnon suorittamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Tällöin uusi oppisopimus solmitaan voimassa olevaksi uuden työnantajan kanssa aikaisintaan siitä alkaen, kun edellinen oppisopimus on päättynyt. Uuden työnantajan kanssa tehtävässä oppisopimuksessa ja sen liitteenä olevassa henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa on tunnistettava ja tunnustettava aikaisemmin hankittu osaaminen eli edellisen oppisopimuskoulutuksen aikana saavutettu osaaminen. Oppisopimuksessa kuvataan se, onko opiskelijan tavoitteena koko perustutkinnon suorittamiseen tähtäävä oppisopimuskoulutus, joka toteutetaan useamman työnantajan toimesta, vai ainoastaan yhden tutkinnon osan suorittamiseen johtava oppisopimuskoulutus.

Usean työnantajan kanssa järjestettävä oppisopimuskoulutus on mahdollista toteuttaa myös siten, että oppisopimus tehdään yhden, ns. päätyönantajan kanssa, joka toimii työnantajaa edustavana sopijaosapuolena koko tutkintoa tai kaikkia tavoitteena olevia tutkinnon osia koskien ja joka ”siirtää” opiskelijan opiskelemaan tutkinnon osaa tai osia toiselle työnantajalle tai työnantajille käyttäjäyrityksiin (niin sanottu monityönantajainen oppisopimuskoulutus). Oppisopimus tehdään päätyönantajan, koulutuksen järjestäjän ja opiskelijan kanssa. Koulutuksen järjestäjä vastaa oppisopimuskoulutuksen johdosta, ohjauksesta sekä valvonnasta kokonaisuudessaan. Päätyönantaja vastaa henkilökohtaisen opiskeluohjelman toteutumisesta työpaikoilla. Siirto edellyttää opiskelijan suostumuksen lisäksi koulutuksen järjestäjän vahvistusta.

Eri työnantajien kanssa toteutettu oppisopimuskoulutus edellyttää koulutuksen järjestäjältä keskimääräistä enemmän aikaa ja resursseja koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä johtuu siitä, että koulutuksen järjestäjä huolehtii ja vastaa siitä, että kaikilla oppisopimuskoulutukseen osallistuvilla työpaikoilla, joita tässä tapauksessa on useita, on riittävä perustutkinnon perusteiden tuntemus sekä opiskelijan ohjaamisen ja arvioinnin osaaminen, jotta koulutus voidaan toteuttaa opiskelijan henkilökohtaisen opiskeluohjelman mukaisesti. Koulutuksen toteuttaminen edellyttää suunnitelmallista yhteydenpitoa ja seuranta-eri toimijoiden kesken, johon tulee myös varata riittävästi resursseja.

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän ammatillisten tutkinnon osien opiskelun lisäksi koulutuksen järjestäjä päättää yleiset menettelytavat yhteisten tutkinnon osien ja vapaasti valittavien tutkinnon osien opiskelun järjestämisestä. Niiden toteuttamisesta sovitaan opiskelijan henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa. Lisäksi määritellään se, miten työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja lähiopetuksen ohella hyödynnetään erilaisia koulutuksen toteuttamistapoja, kuten verkko-oppimiskursseja ja mobiililaitteita.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhdistäminen

Koulutuksen järjestäjä voi suunnitella koulutuksen järjestämisen siten, että osa opiskelusta järjestetään oppilaitosmuotoisena koulutuksena, jonka osa työssäoppiminen, on ja osa oppisopimuskoulutuksena. Jos opiskelija siirtyy koulutuksen järjestämis muodosta toiseen, opiskelu suunnitellaan, dokumentoidaan ja toteutetaan samalla tavalla kuin muutoinkin järjestettäessä koulutusta oppilaitosmuotoisena ammatillisena peruskoulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena.

Opiskelijan siirtyessä oppilaitosmuotoisesta koulutuksesta oppisopimuskoulutukseen opiskelijan osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan. Opiskelu suunnitellaan tältä pohjalta henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan ennen oppisopimuksen allekirjoittamista ja oppisopimuskoulutuksen aloittamista. Oppisopimuskoulutuksen eli opiskelijan henkilökohtaisen opiskeluohjelman sisältöksi jää niiden ammattitaitovaatimusten saavuttaminen, joihin opiskelijan on vielä hankittava osaamista, jotta ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa.

1.2 Strateginen taso perusteiden toimeenpanossa

Koulutuksen järjestäjien on tärkeää arvioida oman organisaationsa tilanne osaamisperusteisuuden osalta ja sen perusteella määritellä muutostarpeet, linjata ja johtaa muutosprosessia kokonaisvaltaisesti. Osaamisperusteisuuden toteutumiselle luodaan edellytykset koulutuksen järjestäjän hyväksymissä säännöissä, päätöksissä ja suunnitelmissa. Koulutuksen järjestäjä selvittää, miten hallinnolliset säännöt ja ohjeet, toimeenpanoon liittyvät ohjeet, henkilöstön osaaminen ja tiedottaminen tukevat osaamisperusteista koulutuksen järjestämistä.

Säädösmuutosten ja perustutkinnon perusteiden toimeenpanossa keskeistä on se, että ammattitaitovaatimukset eli työelämässä vaadittava osaaminen sekä yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet tulee saada opetuksen ja ohjauksen sekä arvioinnin ja osaamisen tunnustamisen lähtökohdaksi kaikkien koulutuksen järjestäjien toiminnassa. Jotta tämä toteutuu, on siirryttävä pois oppiaine-, sisältö- ja aikakeskeisyydestä.

Koska ammatillisessa peruskoulutuksessa opintoviikkojen tilalle tulevat osaamispisteet, on sillä vaikutuksia koulutuksen järjestäjän toimintaan ja opetussuunnitelmiin, henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin, opetuksen ja opettajien työn suunnitteluun sekä muun muassa opintohallintojärjestelmiin.

Muutoksia tarvitaan usein opettajuudessa ja oppilaitoksen toimintakulttuurissa sekä ajattelussa ja toiminnassa. Opettajan työn muutokset riippuvat siitä, kuinka tähän asti on opettajan roolia ja työtä jäsennetty. Opettajaa tarvitaan ohjaajana, tukijana ja motivoijana kuten ennenkin, mutta opettamisen ja arvioinnin lähtökohdana tulee olla opiskelijan osaaminen ja sen saavuttamisen tukeminen. Opetustuntien määrä ja sisältö eivät ole enää keskiössä, vaan se opetus ja ohjaus, jota opiskelija tarvitsee osaamisen hankkimisen tueksi. Opettaja varmistaa opiskelijan ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen sekä varmistaa oppimisprosessin näkyväksi tekemisen HOPS:n avulla. Avoimia oppimisympäristöjä ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödynnetään mahdollisimman monipuolisesti. Osaavat koulutuksen järjestäjät, oppilaitoksen johto, opettajat ja muu henkilökunta tekevät muutoksen yhdessä.

Muutokset koskevat myös opiskelijaa. Oppiaineiden opiskelusta opiskelija siirtyy osaamisen hankkimiseen ja osaamisen osoittamiseen. Osaamisperusteisuuden myötä korostuvat yksilölliset valinnanmahdollisuudet ja joustava opiskelussa eteneminen.

Koulutuksen järjestäjä tarvitsee myös tiedotussuunnitelman uusien määräysten ja säädösten toimeenpanosta, järjestettävästä koulutuksesta ja tutkinnoista ja niiden sisällöstä. Lisätietoja on Opetushallituksen julkaisemassa Osaamisperusteisuus todeksi -tukimateriaalissa osoitteessa www.oph.fi.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- tehdyt päätökset, linjaukset ja ohjeistukset tukevat osaamisperusteisuuden vahvistamista
- osaamisperusteisuuden toimeenpanosta on tehty päätös
- tiedotussuunnitelma on laadittu
- koulutuksen järjestäjällä on toimiva laatujärjestelmä, jolla varmistetaan sovittujen yhteisten toimintaprosessien ja -tapojen toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen.

Ammatillisen koulutuksen laatustrategian (OKM 9/2011) mukaan ammatillisessa koulutuksessa on kehitettävä tavoitteellista ja läpinäkyvää laadunhallintaa siten, että toiminnan ja tulosten korkea laatu näkyy kaikille asiakkaille ja

yhteistyökumppaneille. Laadunhallinta sisältää laadun ohjauksen, johtamisen, varmistamisen ja kehittämisen. Toimiva laadunhallinta ja laadun jatkuva parantaminen kattaa koulutuksen järjestäjän koko toiminnan ja ohjaa eri tasoilla laadunhallintaa. Laadunhallinta on lisäksi keskeinen johtamisen väline. Myös koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (2011 - 2016) mukaan ammatillisen koulutuksen toimintaprosessien kehittäminen ja asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden vahvistaminen edellyttävät koulutuksen järjestäjiltä systemaattista laadunhallintaa. Kaikilla ammatillisen koulutuksen järjestäjillä tulee olla vuoteen 2015 mennessä toimiva laadunhallintaa ja laadun jatkuvaa parantamista tukeva järjestelmä.

Laadunhallinnan jatkuvan kehittämisen tavoitteena on ammatillisen koulutuksen tasalaatuisuuden vahvistaminen, laadun jatkuva parantaminen yhdessä sidosryhmien kanssa, erinomaisuuteen pyrkiminen ja sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyuden periaatteiden huomioiminen toiminnassa.

Koulutuksen järjestäjän perustutkinnon perusteiden toimeenpanossa tulisi ottaa huomioon laadunhallinta jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti toimeenpanon suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa, seurannassa ja niiden pohjalta tehtävissä parantamistoimenpiteissä.

Laadunhallintajärjestelmä kattaa koulutuksen järjestäjän kaikki tehtävät ja koko toiminnan: koulutustehtävät ja koulutuksen järjestämismuodot sekä järjestämisluvan mukaiset erityistehtävät, yhteistyön ja verkostoitumisen kumppaneiden kanssa, tukipalvelut, lainsäädännön määräämät muut tehtävät ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen laadun varmistaminen.

Lisätietoja on saatavilla

Ammatillisen koulutuksen laatustrategia 2011 - 2020, 9/2011- julkaisussa osoitteessa http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/Ammatillisen_koulutuksen_laatustrategia_2011_2020.html

Opas ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmien itsearviointiin 2015- julkaisussa osoitteessa http://www.oph.fi/download/163636_Opas_itsearviointi_12-2014.pdf

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmien itsearvioinnin kriteerit- julkaisussa osoitteessa http://www.oph.fi/download/162443_Laatuja_rjestelmien_kriteerit_itsearviointia_varten_ver_15_10_2014_3_.pdf

1.3 Koulutuksen järjestäjän profiloituminen

Ammatillisen koulutuksen rooli ja painoarvo lisääntyvät yhteiskunnassa. Lisäksi koulutukseen kohdistuvat odotukset ja vaatimukset kasvavat jatkuvasti, osaa-mistarpeet muuttuvat ja monimuotoistuvat. Asiakaskunta muuttuu, ja samalla tarpeet yksilöllistyvät ja työpaikkakohtaistuvat. Formaalista koulutuksesta siir-rytään osaamisen ja työyhteisöjen kehittämiseen sekä aikuisten ja nuorten kou-lutuksesta yksilöiden elinkaaren mittaisen oppimisprosessin, elinikäisen oppi-misen tukemiseen.

Työelämän muutoksen rinnalla vähintään yhtä suuri muutos on tapahtumassa yleisemmin yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tämän kehityksen myötä yhdenmu-kaisten koulutuspolkujen osuus vähenee, vaikka edelleen suurin osa nuorista etenee koulutusjärjestelmässä perinteisten vaiheiden mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjä selvittää, millainen koulutus on alueellisesti ja paikalli-
sesti vetovoimaista sekä elinkeinoelämän ja yksilöiden tarpeita vastaavaa. Pe-
rustutkinnon valinnaisuuden turvin koulutuksen järjestäjä voi päättää,

- miten valinnaisuuden avulla profiloitutaan alueellisesti ja toimialakohtai-
sesti eli missä halutaan olla edelläkävijä tai johtava asiantuntija ja millaisia
valinnan mahdollisuuksia tarjotaan opiskelijoille
- miten vastataan työelämän alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin ja miten
koulutuksen järjestäjä vahvistaa toimintaansa osana alueellisia ja alakohtai-
sia innovaatiojärjestelmiä
- millainen on mahdollisimman hyvä koulutuksen järjestäjien palveluverk-
ko ja palvelukyky ja millaista yhteistyötä tehdään mahdollisimman laajan
valinnaisuuden takaamiseksi
- miten aikaisemmin hankittu osaaminen tunnistetaan
- miten työssäoppimisen ja muun työpaikalla tapahtuvan opiskelun erilaiset
toteutukset mahdollistetaan
- miten huippuosaamisen oppiminen mahdollistetaan ammatillisessa perus-
koulutuksessa
- millaisia erilaisia opintopolkuja opiskelijoille tarjotaan
- miten varmistetaan koulutustakuun toteutuminen, ehkäistään keskeyttä-
mistä ja varmistetaan läpäisy
- miten koulutuksenjärjestäjä tarjoaa monipuolisia oppimisympäristöjä sekä
turvallisen ja motivoivan opiskeluympäristön
- miten osaamisen laatu varmistetaan siten, että opiskelijat työllistyvät.

Koulutuksen järjestäjän profiloituminen sisältää seuraavia kehittämiskohteita:

Ammattitaidon tuottaminen ja muuttuviin osaamistarpeisiin vastaaminen

- ammatillinen perusosaaminen ja työelämän edellyttämä ammattipätevyys työelämään siirtyville sekä työelämässä oleville kouluttamattomille ja ammatinvaihtajille
- ammattiosaamisen uudistaminen, syventäminen ja uudelleensuuntaaminen työuran eri vaiheissa
- työelämän alakohdaisiin ja alueellisiin tarpeisiin vastaavat koulutuspalvelut, toimintakentän laajuus

Elinikäisen oppimisen mahdollistaminen

- ammattiosaamisen hankkiminen, uudistaminen ja syventäminen läpi työuran
- jatko-opintomahdollisuudet

Yksilöllistyyviin koulutustarpeisiin vastaaminen

- erilaisten opiskelijoiden huomioiminen: ammatillisista huippuosajista erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin
- aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Työelämän palvelu- ja kehittämistehtävät

- yritysten ja työpaikkojen osaamisen, kilpailukyvyn ja innovaatiotoiminnan vahvistaminen
- aluekehitysrooli, alueiden elinvoimaisuuden edistäminen

Laajan yhteiskunnallisen vastuun kantaminen

- osallisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen
- koko ikäluokan koulutustavoite
- tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutuminen

Ammatillisessa peruskoulutuksessa huippuvalmennuksen menetelmien kehittäminen kilpailutoiminnan yhteydessä, kilpailutoiminta ”kehittämislaboratoriona”

- huippuvalmennuksen menetelmien ja toimintamallien levittäminen kaikkien ammatilliseen koulutukseen (ei vain huippuosajille)
- huippuosaamisen kehittämistä tukevat pedagogiset ratkaisut
- huippuosaaminen osana koulutuksen järjestäjän ydinstrategioita

1.4 Operatiivinen taso perusteiden toimeenpanossa

Operatiivisella tasolla on toimeenpantava ne päätökset, jotka strategisella tasolla on tehty osaamisperusteisuuden toteutumisesta ja koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman uudistamisesta. Muuttuneiden säädösten, määräysten ja perustutkintojen perusteiden toimeenpano edellyttää, että koulutuksen järjestäjä päivittää opetussuunnitelmansa yhteisen osan, tutkintokohtaiset osat sekä opiskelijoiden henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat säädösten, määräysten ja perustutkinnon perusteiden muutosten edellyttämällä tavalla.

Koulutuksen järjestäjän on päätettävä, miten opetussuunnitelmaprosessi toteutetaan: vastuuhenkilöt, työnjako, yhteistyön toteutus eri tahojen kanssa (työelämä, muut koulutuksen järjestäjät, opiskelijat, kotiväki).

Koulutuksen järjestäjän on myös varmistettava, että

- opetussuunnitelma (yhteinen osa, tutkintokohtainen osa) on päivitetty säädösten, määräysten ja perustutkinnon perusteiden mukaisesti
- opetussuunnitelmassa ja sen toteuttamistavoissa toteutuu osaamisperusteisuus
- laadunvarmistuksen avulla varmistetaan osaamisperusteisuuden toteutuminen ja opiskelijan saavuttama perustutkinnon perusteiden mukainen osaaminen
- osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on selkeästi ohjeistettu ja osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan riippumatta osaamisen hankkimistavasta tai -paikasta
- opetussuunnitelma mahdollistaa yksilöllisten opintopolkujen toteutumisen
- opetussuunnitelma mahdollistaa vaihtoehtoisia osaamisen hankkimistapoja
- henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on laadittu kaikille opiskelijoille.

Osaamisperusteisuuden ja työelämälähtöisyyden vahvistaminen koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa antaa samalla henkilöstölle mahdollisuuden käyttää uudenlaisia opetusmenetelmiä ja toimia monipuolisissa oppimisympäristöissä. On tärkeää pohtia, miten osaamisperusteisuus toteutuu oppimisen ohjaamisessa, oppimisympäristöissä ja -menetelmissä sekä opetusteknologiassa. Henkilöstöä tuetaan ja järjestetään tarvittavaa koulutusta.

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen merkitys opiskelijan yksilöllisten ja joustavien opintopolkujen toteutumisessa on entistä merkityksellisempää. Opiskelijahallintojärjestelmien tulee vastata muuttuneita tarpeita ja HOPS:n opiskelijan opintopolon suunnittelua ja toteutumisen seurantaa.

Osaamisperusteisuuden toimeenpanossa toteutetaan myös tiedottaminen niin, että vastuunjako eri asioiden tiedottamisessa on tehty. Samoin toimeenpannaan osaamisperusteisen pedagogisen toiminnan käynnistäminen ja toteutus niin, että toteutusvastuut on selkeästi tehty.

Lain (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 a §) mukaan *koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijoille ja opiskelijoiksi pyrkiville tietoa järjestettävästä koulutuksesta*. On tärkeää, että koulutuksen järjestäjä antaa tarpeelliset tiedot riittävän ajoissa, jotta opiskelija osaa hakeutua tai voi osallistua järjestettävään koulutukseen ja on tietoinen koulutuksen suorittamisen kustannuksista, haettavissa olevista opintososiaalisista eduista sekä terveydentilaa koskevista vaatimuksista. Koulutuksen järjestäjää koskee lisäksi neuvonta ja tiedottamisvelvollisuus hyvän hallinnon periaatteiden mukaan.

Arviointijärjestelmän tulee kattaa koulutuksen järjestäjän koko toiminta mukaan lukien osaamisperusteisen koulutuksen toteutuminen. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmän itsearvioinnin kriteereiden pohjalta arvioidaan esimerkiksi osaamisperusteisuuden toteutumista mm. johdon ja henkilöstön osaamisen, opetuksen ja ohjauksen suunnittelun ja toteutuksen, työelämän ja sidosryhmäyhteistyön ja opiskelijoille tarjottavien ohjaus- ja tukipalvelujen kannalta. Lisäksi arvioidaan kokonaisuutena toimeenpanon laadunhallintaa koulutuksen järjestäjän perustehtävien suunnittelussa, toteutuksessa, palautteen hankkimisessa, seurannassa ja arviointitiedon käytössä. Arvioinnissa otetaan huomioon jatkuvan laadun parantamisen periaate eli miten esimerkiksi osaamisperusteisuuden menettelytapoja parannetaan tulosten pohjalta.

Lisätietoja on saatavilla

Opas ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmien itsearviointiin 2015 - julkaisussa osoitteessa http://www.oph.fi/download/163636_Opas_itsearviointi_12-2014.pdf

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintajärjestelmien itsearvioinnin kriteeritulkaisussa osoitteessa http://www.oph.fi/download/162443_Laatujaarjestelmien_kriteerit_itsearviointia_varten_ver_15_10_2014_3_.pdf

2 Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma

Lain (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 §) mukaan *koulutuksen järjestäjä hyväksyy perustutkinnon perusteiden mukaisen opetussuunnitelman, jossa päätetään järjestettävästä koulutuksesta. Opetussuunnitelma tulee lisäksi laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilölliseen osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa koulutusta varten.*

Perustutkinnon perusteet on määräys, jota koulutuksen järjestäjän tulee kaikilta osin noudattaa laatiessaan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman laadinnassa tulee lisäksi ottaa huomioon koulutuksen järjestämistä koskevat muut säännökset ja Opetushallituksen määräykset opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ammatillisissa perustutkinnoissa (Opetushallituksen määräys 27/011/2015), kodin ja oppilaitoksen yhteistyön ja opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista sekä opetustoimeen kuuluvasta opiskelijahuollon tavoitteista ja opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta (Opetushallituksen määräys 94/011/2014) ja suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista (Opetushallituksen määräys 92/011/2014).

Koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma on julkinen asiakirja, joka sisältää toimenpiteet siitä, miten koulutukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet saavutetaan ja miten opiskelijat saavuttavat perustutkintojen perusteiden mukaisen osaamisen. Se säätelee ja ohjaa koulutuksen järjestäjän toteuttamaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma toimii myös sisäisen ja ulkoisen arvioinnin pohjana.

Opiskelijoiden oikeusturvan takaamiseksi koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tulee olla hyväksytty ennen kuin koulutuksesta tiedotetaan opiskelijoille. Sen tulee antaa opiskelijalle riittävät tiedot perustutkintoon sisältyvistä tutkinnon osista ja opiskelijan arvioinnista ja opiskeluun liittyvistä järjestelyistä.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opetussuunnitelmat ovat julkisesti saatavilla ja laadukkaita. Koulutuksen järjestäjä päättää, millaisilla menettelytavoilla opetussuunnitelmien laadintaprosessia ja opetussuunnitelmia arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti ja tarkoituksenmukaisesti osana koulutuksen järjestäjän toimivaa laadunhallintajärjestelmää.

2.1. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman kaikkia perustutkintoja koskevat yhteiset periaatteet ja menettelytavat

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään kaikille perustutkinnoille yhteiset periaatteet ja menettelytavat, jotka on määritelty valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (A 811/1998, muutos 799/2014, 3 §).

Asetuksessa säädetään *koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätettävistä asioista*. Sen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee päättää opetussuunnitelmassaan ainakin seuraavista toteuttamisen periaatteista ja menettelytavoista:

- 1) *koulutuksen toteuttamistavat*
- 2) *työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen toteuttaminen*
- 3) *opiskelijan yksilölliset valinnan mahdollisuudet ja tutkinnon osien järjestäminen yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa*
- 4) *opinto-ohjauksen toteuttaminen ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta*
- 5) *erityisopetuksen toteuttaminen ja henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman laadinta*
- 6) *opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet*
- 7) *aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustamisen menettelytavat.*

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opetussuunnitelmat ovat

- säädösten mukaisia mukaan lukien myös sora-säädösten vaatimukset
- perustutkinnon perusteiden ja osaamisperusteisuuden mukaisia
- alueelliset ja paikalliset työelämän tarpeet huomioon ottavia
- yksilölliset valinnat mahdollistavia
- yksilöllisen osaamisen hankkimisen ja osoittamisen mahdollistavia
- toteuttamista ohjaavia
- oppimista edistäviä.

2.1.1 Koulutuksen toteuttamistavat

Lain (L 630/1998, muutos 787/2014, 15 §) mukaan *koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen toteuttamistavoista*. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa tuodaan esille ns. pedagoginen tahtotila eli se, mitä koulutuksen toteuttamistapoja käytetään tai mahdollisesti painotetaan. Päätösvaltaa rajaa ai-noastaan työssäoppimisen kautta hankittu osaaminen, jota on oltava vähintään 30 osaamispisteen verran.

Koulutuksen järjestäjän on tarpeen määrittellä osaamisperusteisen koulutuksen yhteiset toteuttamisperiaatteet. Koulutuksen toteuttaminen osaamisperusteisesti edellyttää opettajilta yhteistä suunnittelua ja toteuttamista. Koulutuksen järjestäjä määrittelee opettajien yhteistyön periaatteet koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä sen, miten suunnittelu, opiskelijoiden osaamisen hankkiminen ja siihen liittyvä ohjaus organisoidaan tutkinnon osittain opettajien yhteistyönä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, millaisissa oppimisympäristöissä mahdollistetaan opiskelijoiden osaamisen hankkiminen. Vaihtoehtoiset oppimisympäristöt ja monipuoliset oppimismenetelmät tukevat osaltaan opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen toteuttamista. Jokaisen opiskelijan kohdalla on mietittävä, missä oppimisympäristössä opiskelija parhaiten saavuttaa perustutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ottaen huomioon mm. opiskelijoiden erilaiset oppimisvalmiudet ja etenemisnopeuden osaamisen hankkimisessa. Koulutuksen järjestäjä varmistaa opettajien tieto- ja viestintäteknikan osaamisen tukemalla heidän osaamista siten, että opettajilla on valmiudet ohjata opiskelijoiden oppimista käyttämällä erilaisia laitteita ja sovelluksia. Erilaisten oppimisympäristöhankkeitten toteutusten tuloksiin voi tutustua osoitteessa www.edu.fi/ammattipeda.

Koulutuksen järjestäjä määrittää, millaiseen muotoon tutkintokohtainen opetussuunnitelma laaditaan ja miten siinä opetuksen toteuttaminen suunnitellaan niin, että opiskelijoiden osaamisen hankkiminen ja sitä tukeva opetus ja ohjaus perustuvat työelämän toiminta- tai tehtäväkokonaisuuksiin ja on mahdollista toteuttaa erilaisissa ympäristöissä yhteistyössä mm. työelämän kanssa. Opiskelijoiden lainsäädäntöön pohjautuva oikeus yksilöllisiin opintopolkuihin ja siten yksilölliseen osaamisen hankkimiseen edellyttää siirtymään aikaperusteisesta opetuksen ja ohjauksen suunnittelusta osaamisperusteiseen suunnitteluun, opettajien yhteistyöhön sekä eri oppimis- ja ohjausympäristöjen hyödyntämiseen. Koulutuksen järjestäjä määrittelee myös ne periaatteet, millä tavalla opiskelijat eri oppimisympäristöissä osoittavat osaamisensa säädösten ja määräysten mukaisesti.

Koska osaamisperusteisessa koulutuksessa opetus toteutetaan työelämälähtöisesti, koulutuksen järjestäjä määrittelee, miten perustutkintojen ammatilliset tutkinnon osat toteutetaan siten, että ne antavat opiskelijalle mahdollisuuden suorittaa perustutkinto tutkinnon osa kerrallaan. Perustutkinnon perusteissa tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset on määritelty työelämän edellyttämänä käytännön osaamisena. Näin ollen jo yhden tutkinnon osan suorittaminen antaa sellaisen ammatillisen osaamisen, joka mahdollistaa opiskelijalle työllistymisen kyseisen työ- tai toimintakokonaisuuden tehtäviin.

Koulutuksen järjestäjä määrittelee lisäksi, miten perustutkinto on mahdollista suorittaa opiskelun ja työn vuorotteluna. Opiskelijalla tulee olla joustavia mahdollisuuksia suorittaa koko perustutkinto vähitellen, tutkinnon osa kerrallaan, tai palata ammatilliseen peruskoulutukseen myöhemmin. Koulutuksen järjestäjä määrittää opetussuunnitelmassaan, miten yhteistyössä työelämän ja työpaikan kanssa suunnitellaan koko perustutkinnon suorittaminen sekä miltä osin eri tutkinnon osien toteuttaminen voidaan mahdollisesti toteuttaa yhdessä.

2.1.2 Osaamisen hankkiminen työpaikalla

Työssäoppimisella (L 630/1998, muutos 787/2014, 16 a §) *tarkoitetaan työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä muutoin kuin oppisopimuskoulutuksena toteutettavaa tavoitteellista ja ohjattua koulutusta*. Valtioneuvoston asetuksen (A 811/1998, muutos 799/2014) 5 a §:n mukaan *osaamista tulee työssäoppimisen kautta hankkia vähintään 30 osaamispisteen verran*. Työssäoppimisen määrä voi vaihdella tutkinnoittain ja opiskelijan yksilöllisten valintojen perusteella.

Lain (L 630/1998, muutos 787/2014, 17 §) mukaan *oppisopimuskoulutuksessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettäviä opintoja täydennetään tietuudellisilla opinnoilla. Jokaiselle opiskelijalle tehdään oppisopimusajan henkilökohtainen opiskeluohjelma, jossa on suunniteltu oppisopimuskoulutuk-*

sen sisältö ja tavoitteet säädösten mukaisesti (A 811/1998, muutos 799/2014, 6 §). Sen laativat yhdessä opiskelija, työnantaja ja oppisopimuskoulutuksen järjestäjä Opetushallituksen määräämien perustutkinnon perusteiden mukaisesti siten, että se on liitettävissä oppisopimukseen sopimusta hyväksyttäessä.

Lain (L 630/1998, muutos 787/2014) 16 §:n mukaan *koulutuksen järjestäjä sopii kirjallisesti työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävästä koulutuksesta työnantajan kanssa. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että koulutustyöpaikalla on käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeelliset työvälineet ja ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää henkilökuntaa, josta voidaan nimetä opiskelijan vastuullinen työpaikkaohjaaja.* Tämä säädös koskee sekä oppisopimuksena järjestettävää koulutusta että ammatilliseen peruskoulutukseen sisältyvää työssäoppimista. Koulutuksen järjestäjä on vastuussa siitä, että perustutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset voidaan saavuttaa myös silloin, kun koulutus toteutetaan työpaikalla.

Valtioneuvoston asetuksen (A 811/1998 6 §, muutos 799/2014) 5 §:n mukaan työssäoppimisessa *koulutuksen järjestäjän ja työnantajan sopimuksessa sovitaan osapuolten tehtävät, opiskelijan ohjauksen, oppimisen ja osaamisen arvioinnin ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisestä, mahdollisista maksettavista korvauksista ja muista tarpeellisista koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöihin liittyvistä seikoista. Lisäksi sovitaan työpaikalla järjestettävän koulutuksen kestosta ja ajankohdasta sekä hankittavasta osaamisesta tutkinnon perusteiden mukaisesti.* Edellä mainituista asioista sovitaan myös opiskelija-kohtaisesti. Koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisessä sopimuksessa sovitaan työturvallisuuteen, tapaturmiin ja vahingonkorvauksiin liittyvät vastuut ja vakuutuksiin liittyvät asiat. Työnantaja vastaa työpaikalla opiskelijan työturvallisuudesta. Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa työnantajalle työturvallisuusvastuusta. Sopimuksessa sovitaan myös, mitä perustutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita opiskelijan on tarkoitus saavuttaa ja miten ammattiosaamisen näytöt järjestetään.

Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa, että opiskelija saa riittävästi ohjausta työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana. Ohjauksesta vastaavat sekä opettajat että työpaikan vastuuhenkilöt. Opiskelijan oppimista arvioi työpaikalla työnantajan nimeämä henkilö. Pääsääntöisesti työpaikalla toteutettavan koulutuksen loppuvaiheessa arvioidaan sitä, miten hyvin opiskelija on saavuttanut tavoitteenan olevan osaamisen. Opiskelijan tulee osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä niin, että työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti perustutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä. Lisätietoja osaamisen arvioinnista on Ope-

tushallituksen julkaisemassa Arvioinnin oppaassa 2015 osoitteessa www.oph.fi/julkaisut/2015/arvioinnin_opas_2015.

Koulutusta voidaan toteuttaa työpaikoilla sekä työssäoppimisena että oppisopimuskoulutuksena, mutta myös näiden yhdistelmänä. Esimerkiksi kaksi ensimmäistä lukuvuotta ammatillisesta perustutkinnosta voidaan opiskella oppilaitoksessa, mutta viimeinen vuosi oppisopimuskoulutuksessa työpaikalla. Koska työpaikalla järjestettävä koulutus voi olla ammatillisena peruskoulutuksena toteutettavaa ja siihen kuuluvaa työssäoppimista tai oppisopimuskoulutusta tai näiden yhdistelmä, tulee koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määritellä yleiset periaatteet erikseen työssäoppimisen, oppisopimuskoulutuksen ja näiden kahden järjestämistavan yhdistelmän toteuttamista varten.

Työssäoppimisen osalta koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määritellään keskimääräistä laajemmän työssäoppimisen, ulkomailla tapahtuvan työssäoppimisen, omassa yrityksessä, osuuskunnassa tai muilla vastaavilla tavoilla järjestettävän työssäoppimisen mahdollisuudet ja niiden järjestämistavat. Opetussuunnitelman tulee mahdollistaa se, että työssäoppimisen sisältö määräytyy opiskelijan yksilöllisten tarpeiden ja työpaikan tarjoamien työtehtävien pohjalta niin, että opiskelija voi saavuttaa perustutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset sekä yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet. Ajallinen kesto, rytmitys ja ohjaus suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti siten, että se tukee työssäoppimiselle asetettujen osaamistavoitteiden saavuttamista. Koulutuksen järjestäjä ottaa ohjeissaan huomioon, että opiskelija voi oppia työssä asioita, joita ei ennalta ole osattu suunnitella, ja se tulee ottaa opiskelijan HOPSissa huomioon.

Koulutuksen järjestäjä määrittää ulkomailla toteutettavaa työssäoppimista varten periaatteet ja toimintatavat. Sitä koskevat samat säädökset kuin kotimaassa toteutettavaa työssäoppimista. Lisäksi määritetään toimintaohjeita käytännön järjestelyistä, kuten matkustamisesta ja asumisesta, sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisesta. Koulutuksen järjestäjä ottaa ohjeissaan huomioon, että opiskelija voi oppia jotain, jota ei ennalta ole osattu suunnitella.

Oppisopimuskoulutuksen osalta opetussuunnitelmassa määritellään oppisopimuksen tekeminen, tietopuolisten opintojen järjestäminen, henkilökohtaisen opiskeluohjelman laatiminen säädösten mukaisesti ja eri osapuolten välisen yhteydenpidon periaatteet ja menettelytavat.

Lisätietoja oppisopimuskoulutuksesta ja työssäoppimisesta on Opetushallituksen julkaisemassa Osaamisen hankkiminen työpaikalla ammatillisessa peruskoulutuksessa -oppaassa.

Koulutuksen järjestäjä on vastuussa siitä, että perustutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset sekä yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteet voidaan saavuttaa myös silloin, kun koulutus toteutetaan työpaikalla.

Työpaikalla järjestettävän koulutuksen (sisältää työssäoppimisen ja oppisopimuskoulutuksen) toteuttamisessa koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opetussuunnitelmassa on säädösten, perustutkinnon perusteiden ja muiden määräysten pohjalta päätetty,

miten

- koulutuksen järjestäjän toimesta arvioidaan työpaikkojen edellytykset toimia perustutkinnon perusteiden mukaisen osaamisen hankkimispaikkoina niin, että se mahdollistaa ammattitaitovaatimusten mukaisen työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisen
- työpaikalla järjestettävä koulutus suunnitellaan aidosti koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhteistyönä
- koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välinen kirjallinen sopimus työssäoppimisessa (myös opiskelijakohtainen sopimus) ja oppisopimuskoulutuksessa oppisopimus ja siihen liitetty opiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma laaditaan, vastuuhenkilöt on nimetty ja heidän tehtävät on määritelty
- opettajia ja työpaikkaohjaajia/työpaikkakouluttajia perehdytetään ja koulutetaan työpaikalla toteutettavan koulutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin
- mahdollistetaan opiskelijan siirtyminen koulutuksen järjestämis-
muodosta toiseen esimerkiksi oppilaitosmuotoisesta ammatillisesta peruskoulutuksesta oppisopimusopiskelijaksi
- ohjaus ja tuki määräytyvät joustavasti erilaisten opiskelijoiden tarpeen mukaan
- opiskelijoita perehdytetään osaamisen hankkimiseen työpaikoilla
- opiskelijan oppimisen arviointi toteutetaan koulutuksen järjestäjän arviointisuunnitelman mukaisesti
- opiskelijan osaamisen arviointi toteutetaan työpaikalla järjestettävän koulutuksen yhteydessä, arvioijina toimivat henkilöt on nimetty
- opettajat osallistuvat työpaikalla järjestettävän koulutuksen ohjaukseen ja toimivat työpaikkaohjaajien/työpaikkakouluttajien apuna tarvittaessa
- työssäoppimisen osalta toteutetaan
  - ulkomailla tapahtuvan työssäoppimisen toteuttaminen
  - erityistapauksissa työssäoppimisen toteuttaminen harjoitusyrityksessä tai vastaavilla muilla järjestelyillä.

Lisäksi koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ohjaavat oppimista ja ohjausta työpaikoilla
- työpaikalla toteutettavassa koulutuksessa opiskelijan oppimisen aikana sovelletaan oppimisen arviointiin tehtyjä suunnitelmia
- arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit ovat samat kuin perustutkinnon perusteissa ja niiden mukaan arvioidaan opiskelijan osaamista.

Lisätietoja on Opetushallituksen julkaisemassa Osaamisen hankkiminen työpaikalla ammatillisessa peruskoulutuksessa -oppaassa.

2.1.3 Opiskelijan yksilölliset valinnan mahdollisuudet ja yhteistyö muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 § ja 29 a §) *koulutuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelma siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin valintoihin.* Opetussuunnitelman tulee mahdollistaa erilaiset osaamisen hankkimistavat ja yksilöllisesti hankittu osaaminen tunnustetaan osaksi perustutkintoa. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus yksilöllisiin opintoihin valintoihin tarvittaessa myös muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja muun koulutuksen järjestäjien antamaa opetustarjontaa hyödyntämällä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten ammatillisten tutkinnon osien suorittaminen järjestetään yhteistyössä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa ja miten yhteisten tutkinnon osien suorittaminen järjestetään joko kokonaan itse, yhteistyössä muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien tai lukion kanssa.

Yksilöllisellä osaamisen hankkimisella tarkoitetaan osaamisen hankkimista muutoin kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen osallistumalla. Yksilöllisen osaamisen osoittaminen mahdollistetaan yksilöllisillä ammattiosaamisen näytöillä.

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa tulee päättää, miten opiskelija voi sisällyttää perustutkintoonsa paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia tai tutkinnon osia muista koulutuksen järjestäjän tukinnoista, ja siinä kuvataan, mitä yhteistyötahoja koulutuksen järjestäjällä on ja miten osaamista voi hankkia yksilöllisesti. Koulutuksen järjestäjän on päätettävä, mitä perustutkinnon perusteissa olevista valinnaisista tutkinnon osista se tarjoaa, ja varmistettava, että opiskelijoille on kaikki tarjonta mahdollistettu. Perustutkinnon perusteiden valinnaisuuden täysimääräinen tarjonta edellyttää yhteistyötä muiden ammatillisten koulutuksen järjestäjien, näyttötutkintojen järjestä-

jien, ammattikorkeakoulujen, lukioiden ja työelämän kanssa. Opiskelijat voivat hankkia osaamista yksilöllisesti esimerkiksi laajennetun työssäoppimisen, ulkomailla suoritettujen opintojen tai työssäoppimisen kautta tai muilla erilaisilla osaamisen hankkimistavoilla erilaisissa oppimisympäristöissä.

Koulutuksen järjestäjä määrittää, millaisia erilaisille opiskelijoille soveltuvia opintopolkuja se tarjoaa, keiden kanssa tehdään yhteistyötä yksilöllisten opintopolkujen luomisessa ja toteuttamisessa ja miten yhteistyöprosessi toteutetaan (vastuuhenkilöt). Erittäin tärkeää on määrittää, millä tavalla opiskelijoille mahdollistetaan ja varmistetaan yksilöllinen eteneminen opiskelussa (erilaiset opiskeluvalmiudet, hitaat/nopeat) eli millaiset mahdollisuudet työjärjestykseen luodaan.

Yksilöllistämisen mahdollistaminen:

- perustutkinnon suorittaminen oppilaitosmuotoisena peruskoulutuksena tai oppisopimuksena tai näiden yhdistelmänä
- tutkinnon osittain yksilöllisten suoritustapojen ja ajoitusten toteuttaminen
- yksilöllinen osaamisen hankkiminen ja osoittaminen
- osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ja sen jälkeinen opintojen eteneminen ja osaamisen hankkiminen (myös arkioppimisen tunnistaminen ja tunnustaminen)
- valinnaisten ja vapaasti valittavien tutkinnon osien tarjoaminen
- työssäoppimisen laajentaminen
- osaamisen painottaminen valinnoilla mm. urheiluun, kansainvälisyyteen tai yrittäjyyteen
- erityisopetuksen järjestäminen
- maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden koulutuksen toteuttaminen.

Opintopolkujen suunnittelu

Koulutuksen järjestäjä voi suunnitella koulutuksen toteuttamista laatimalla valmiiksi erilaisia opintopolkujen suorittamisvaihtoehtoja. Opintopolkujen laadinnassa käytetään perustutkinnon perusteiden antamia mahdollisuuksia erilaisiin työtehtäviin tai jatko-opintoihin. Opintopolut tehdään tutkinnon osien valinnaisuuden, aikaisemman koulutuksen tai työuran pohjalta.

Perustutkinnon perusteet mahdollistavat erilaisia opintopolkuja muun muassa seuraavasti:

- Opiskelija tavoittelee tietylle työuralle, jolloin opintopolku voi muodostua osaamisalan ja valinnaisten ammatillisten tutkinnon osien valinnaisuudella.
- Opiskelija on suorittanut koko lukion oppimäärän tai lukio-opintoja, jolloin opintopolku voi muodostua lukion opintojen tunnustamisella yhteisiin tutkinnon osiin, ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin ja vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Opiskeluaika lyhenee yksilöllisesti.

- Opiskelija tavoittelee jatko-opintoihin, jolloin opintopolku voi muodostua yhteisten tutkinnon osien tai lukio-opintojen mahdollisimman laajoilla valinnoilla.
- Opiskelijalla on työkokemusta, jolloin opintopolku voi muodostua työssä hankitun osaamisen tunnustamisella ammatillisiin tutkinnon osiin. Opiskeluaika lyhenee yksilöllisesti.
- Opiskelijalle tarjoutuu työmahdollisuus kesken koulutuksen, jolloin opintopolku muodostuu koulutuksen ja työssäolon vuorotteluna ja opiskelija suorittaa perustutkinnon tutkinnon osan kerrallaan. Koulutuksen järjestäjä laatii perustutkinnon suorittamistavan aikatauluineen opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.
- Opiskelijalla on aiempi ammatillinen perustutkinto tai ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai tutkinnon osia. Tällöin aikaisempi koulutus tunnustetaan perustutkinnon perusteiden mahdollistamissa rajoissa. Opiskeluaika lyhenee yksilöllisesti.
- Opiskelija haluaa yksilöllisesti laajentaa ammattipätevyyttään, jolloin perustutkinnon laajuus ylittää 180 osaamispisteen laajuuden.

Koulutuksen järjestäjä voi myös tarjota tutkinnon osia, jotka mahdollistavat useamman osaamisalan tai kahden tutkinnon suorittamisen seuraavasti:

- kaksi tai useampia osaamisaloja
- ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- opiskelijoille on tarjolla riittävästi valinnan mahdollisuuksia henkilökohtaisen opintopolun suunnitteluun ja toteuttamiseen
- yhteistyö eri koulutusta järjestävien tahojen ja työelämän kanssa on toteutunut
- perustutkinnon etenemissuunnitelma mahdollistaa esteettömän etenemisen henkilökohtaisilla opintopoluilla mm. osaamisen tunnustamisen jälkeen.

2.1.4 Opinto-ohjauksen toteuttaminen ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 29 ja 29 a §) *opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa perustutkinnon tai opetussuunnitelman perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen. Opiskelijalla on lisäksi oikeus henkilökohtaiseen ja muuhun tarpeelliseen opinto-ohjaukseen.*

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään opinto-ohjauksen toteuttamisen yleisistä periaatteista, opinto-ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta sekä linjataan, miten ohjausta toteutetaan henkilökohtaisena, ryhmäohjauksena ja opintoihin liittyvänä ohjauksena. Koulutuksen järjestäjä päättää, millainen suunnitelma ohjauksesta tehdään ja miten varmistetaan henkilökunnan ammattitaito ohjauksessa. Samoin koulutuksen järjestäjän on määriteltävä, millä tavalla varmistetaan riittävä ja monipuolinen ohjaus. Opinto-ohjauksessa tulee huomioida ohjaus opintojen alkaessa, opintojen aikainen ohjaus ja opintojen päättymiseen liittyvä työllistymiseen ja jatko-opintoihin liittyvä ohjaus.

Opiskelijan tulee saada opinto-ohjausta yksilöllisten valintojen tekemiseen, jotta hän voi suunnitella opiskelunsa omien tavoitteiden ja valmiuksien mukaan. Oma suunnittelu varten on saatava riittävästi tietoa perustutkinnoista, niihin sisältyvistä tutkinnon osista, valinnan mahdollisuuksista omassa ja muissa oppilaitoksissa sekä valintojen perusteella hankitun osaamisen tuottamasta kelpoisuudesta erilaisiin työtehtäviin. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan yhdessä opiskelijan (opettajat ja opinto-ohjaajat) kanssa ja sitä päivitetään opiskelun aikana.

Ohjauksella tarkoitetaan opetukseen ja työpaikalla järjestettävään koulutukseen liittyvää ohjausta, joka on jokaisen opetustyöhön osallistuvan eli opettajien ja työpaikkaohjaajien vastuulla. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tarjota tarkoituksenmukaisella tavalla toteutettua opetusta ja ohjausta riittävästi niin, että opiskelijalla on mahdollisuus saavuttaa perustutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Opinto-ohjaus on koko oppilaitoksen ja jokaisen opettajan opetustyöhön kuuluva vastuu, mutta päävastuu opinto-ohjauksen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla.

Hyvän ohjauksen kriteerit -julkaisu on suositus, joiden tavoitteena on tukea ohjauksen korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa sekä varmistaa nuorten laadukkaan ohjauksen saatavuus asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta. Koulutuksen järjestäjä voi käyttää hyvän ohjauksen kriteerejä työkaluna ohjauksen korkean laadun tukemiseen sekä laadulliseen kehittämiseen, ja suositeltavaa onkin, että ne sovitetaan osaksi laatu- ja arviointijärjestelmää. Opiskelijan tulee saada riittävästi opinto-ohjausta yksilöllisten valintojen tekemiseen, jotta hän kykenee suunnittelemaan opintojensa sisällön henkilökohtaisten tavoitteidensa ja valmiuksiensa mukaisesti.

Hyvän ohjauksen kriteerien mukaan ohjaus oppilaitoksessa on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa opiskelijan oppimisen, kasvun ja kehityksen tueksi. Ohjaus on kaikkien oppilaitoksessa ja erilaisissa oppimisympäristöissä työskentelevien yhteistä työtä.

Lisätietoja on saatavilla Hyvän ohjauksen kriteerit -julkaisussa osoitteessa http://www.oph.fi/julkaisut/2014/hyvan_ohjauksen_kriteerit

Laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 29 a §) *koulutuksen järjestäjän tulee laatia yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva **henkilökohtainen opiskelusuunnitelma**, jota päivitetään opiskelun aikana.*

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan ja sen päivittämisen periaatteet. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan yhdessä opiskelijan ja opettajan sekä tarvittaessa opinto-ohjaajan kanssa. Siltä osin, kun osaamisen hankkiminen tai osaamisen osoittaminen toteutetaan työpaikalla, myös työpaikkaohjaajan olisi hyvä tarvittaessa osallistua HOPS:n laadintaan. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tavoitteena on tukea opiskelijan omaa suunnittelua ja itseohjautuvuutta sekä sitouttaa ja motivoida opiskeluun koko koulutuksen ajaksi. HOPS:n merkitystä oppimisprosessin ohjauksessa on vahvistettu ja siksi sen tulisi olla toimivat työkalu sekä opiskelijalle itselleen että opettajille. Sen avulla seurataan oppimisen edistymistä ja oppimisen arviointia.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on virallinen asiakirja, josta ilmenevät

- opiskelijan yksilölliset valinnat, osaamisen tavoitteet ja opiskeluvalmius
- osaamisen hankkimismenetelmät ja ajoitus
- osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ja sen jälkeinen opiskelujen eteneminen
- työssäoppiminen, työssäoppimispaikat ja -ajat
- oppimismenetelmät, oppimisen edistyminen ja oppimisen arviointi
- osaamisen arviointi mukaan lukien ammattiosaamisen näytöt.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tulee päivittää säännöllisesti ja aina tarvittaessa.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- opinto-ohjauksen toteutussuunnitelma on tehty
- eri opinto-ohjaustehtävien toteuttaminen on sisällytetty suunnitelmaan ja niissä on tehty työnjako
- HOPS:n laadintaan osallistuvat henkilöt on määriteltä
- HOPS:iin kirjattavat asiat on määriteltä
- HOPS:n päivittämisen toteutus on ohjeistettu
- HOPS:n toteutumisen seuranta ja menettelytavat ongelmatilanteissa on ohjeistettu.

2.1.5 Erityisopetuksen toteuttaminen ja henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman laadinta

Lain (630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 19 a § ja 20 §) mukaan *opimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Erityisopetuksella tarkoitetaan opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Valtioneuvoston asetusten ja uuden lain (A 811/1998, muutokset 799/2014, 3 § ja 246/2015, 20 §) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee päättää opetussuunnitelmassaan erityisopetuksen toteuttamisesta ja henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman laadinnasta (HOJKS).*

Koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmassaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvistä yleisistä periaatteista, yhteistyötahoista sekä opiskelijoille tarjottavista tuki- ja asiantuntijapalveluista. Siinä myös päätetään henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadinnan periaatteista ja menettelytavoista sekä siitä, miten erityisopetuksen antamisesta päätetään. Koulutuksen järjestäjä määrittelee opetussuunnitelmassaan, millaista pedagogista tukea opiskelijoille annetaan ja millaisia erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä toteutetaan. Samoin koulutuksen järjestäjä ohjeistaa, miten opiskelijan tuen tarve tunnistetaan, miten HOJKS laaditaan ja miten suunniteltujen toimenpiteiden toteutumista seurataan ja suunnitelmaa muutetaan tarvittaessa. Erityisopetuksen tavoitteena on opiskelijan kokonaisvaltainen tukeminen, ja siksi hyvään erityisopetukseen liittyy myös opiskeluhuollon tuki sekä tarvittaessa yhteistyö kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa.

Erityisopetuksen tavoitteena on, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Erityisopetuksessa voidaan kuitenkin poiketa tutkinnon perusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. (L 630/1998, 20 §, muutos 246/2015, 19 a §, A 811/1998, 8 §).

Koulutuksen järjestäjä päättää, järjestetäänkö opiskelijan opetus erityisopetuksena sekä mukautuksista. *Koulutuksen järjestäjä laatii tutkinnon osalle tai osille opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin pohjautuvat mukautetut ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi (L 630/1998, muutos 246/2015, 19 a §). Mukautetut ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja arviointikriteerit laaditaan aina alle T1-tason. Opiskelijan osaaminen arvioidaan näiden mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden arvioin-*

tikriteerien mukaisesti, jolloin tutkintotodistukseen tulee mukautusmerkintä kyseisen tutkinnon osan kohdalle. Mukauttaminen tarkoittaa ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten mukaisiksi (tasolle). On erityisen tärkeää, että kaikki opiskelijaa opettavat ja ohjaavat henkilöt tietävät mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ja toimivat niiden mukaisesti.

Opiskelijaa ja tämän laillista huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen edellä mainituista asioista päättämistä ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman vahvistamista. (L 630/1998, muutos 246/2015, 20 §.)

Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tulee aina tehdä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon sisältyy muun muassa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) sisältö on määritelty valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (A 329/2015, 8 §). Sen mukaan *koulutuksen järjestäjän on määriteltävä HOJKS:ssa seuraavat asiat:*

- 1) *tiedot suoritettavasta tutkinnosta tai koulutuksesta*
- 2) *päätös opetuksen järjestämisestä erityisopetuksena (jos koulutusta ei järjestetä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:n 2 momentissa tarkoitetun erityisopetuksen erityistehtävän perusteella)*
- 3) *millä lain (630/1998, muutos 246/2015) 19 a §:ssä mainitulla perusteella opetus annetaan erityisopetuksena*
- 4) *lain (630/1998, muutos 246/2015) 31 §:ssä tarkoitettu koulutuksen suoritus aika*
- 5) *päätös tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden taikka osaamisen arvioinnin mukauttamisesta*
- 6) *opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, josta ilmenee, miten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita taikka osaamisen arviointia on mukautettu sekä tiedot erityisopetuksen järjestämiseen liittyvästä pedagogisesta tuesta sekä erityisistä opetus- ja opiskelujärjestelyistä*
- 7) *mitä lain (630/1998) 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opintososiaalisia etuja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan sekä*
- 8) *mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.*

HOJKS laaditaan yhteistyössä opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- opiskelijan tuen tarpeen tunnistaminen on ohjeistettu
- erityisopetuksen antamisen päätösprosessi on ohjeistettu
- ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukauttaminen ja osaamisen arviointi on ohjeistettu
- HOJKS:n laadinta ja siinä suunniteltujen toimenpiteiden seuranta on ohjeistettu.

2.1.6 Opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet

Laissa ja asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta on arvioinnin säännöksiä lisätty ja täsmennetty. Oppimisen ja osaamisen arviointi on säännöksissä erotettu selkeästi toisistaan ja näin osaltaan on vahvistettu osaamisperusteisuu- den toteutusta myös arvioinnissa.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arvioinnista, osaamisen arvioinnista päättämisestä, oikaisemisesta ja uusimisesta ja arvosanojen korottamisesta sekä ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavasta toimielimestä säädetään ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 24 a, 24 b, 25, 25 a, 25 b, 25 c ja 25 d pykälissä (L 630/1998, muutos 787/2014). Arviointiasteikosta ja arviointiaineiston säilyttämisestä säädetään asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta 10 ja 11 a pykälissä (A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/ 2015).

Näiden säännösten pohjalta koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelmaansa opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet. Tämän lisäksi arvioinnin suunnitelmia tehtäessä on otettava huomioon säännökset *koulutuksesta tiedottamisesta* (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 a §) ja *koulutuksen järjestäjän velvoitteesta tehdä yhteistyötä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa* (L 630/1998, 6 § ja 10 §).

Osaamisperusteisen ajattelun myötä opiskelijan osaamisen arvioinnissa siirrytään yksittäisten opintosuoritusten arvioinnista työelämän työ- ja toimintaprosesseja vastaavien laajojen osaamiskokonaisuuksien arviointiin. Opiskelijan arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelua, kehitetään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin, annetaan tietoa opiskelijan osaamisesta ja tasosta sekä varmistetaan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttaminen.

Oppimisen arviointi on opiskelijan tukemista ja ohjaamista ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisessa tutkinnon osittain (yhteisten

tutkinnon osien osa-alueittain). Oppimisen arvioinnilla tarkoitetaan opiskelijan osaamisen kehittymisen seuranta ja arviointia monipuolisesti ja riittävän usein koulutuksen aikana sekä opiskelijalle osaamisen kehittymisestä annettavaa pääasiassa suullista palautetta. Opetuksesta vastaavan opettajan/opettajien tehtävänä on arvioida opiskelijan oppimista tutkinnon osittain (yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain). Työssäoppimisen aikana työnantajan nimeämä henkilö toimii työpaikkaohjaajana ja antaa palautetta opiskelijan osaamisen kehittymisestä.

Osaamisen arvioinnissa arvioidaan, hallitseeko opiskelija perustutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet tutkinnon osittain (yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain). Osaamisen arvioinnissa arvioidaan osaamisen tasoa, josta annetaan arviointiasteikon mukainen tutkinnon osan arvosana tutkintotodistukseen. Opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä perustutkinnon perusteissa määrättyyn osaamiseen ja arviointikriteereihin tutkinnon osittain (yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain).

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opetussuunnitelmassa on säädösten, perustutkinnon perusteiden ja muiden määräysten pohjalta päätetty,

- miten opiskelijan **arvioinnista tiedotetaan** mm. opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville (kuka tiedottaa, mitä tiedotetaan, kenelle tiedotetaan, milloin tiedotetaan) niin, että kaikille on selvää koko arviointiprosessi alkaen osaamisen tunnistamisesta ja tunnistamisesta, jatkuen oppimisen ja osaamisen arviointiin, arvosanan muodostumiseen ja siitä päättämiseen, osaamisen osoittamisen uudempiin ja arvosanan korotusmahdollisuuksiin, arvioinnin oikaisuun ja lopuksi tutkinto- tai muun todistuksen saamiseen. Tiedottamisessa on keskeistä, että oppimisen ja osaamisen arvioinnin merkitykset ja erot tulevat selväksi tiedotettaville ja että opiskelijan osaamisen arvioinnista annetaan arvosana todistukseen.
- millaisin menetelmin **oppimisen arviointia** voidaan toteuttaa eri oppimisympäristöissä niin, että opiskelijan oppimisen edistymistä pystytään seuraamaan ja antamaan edistymisestä opiskelijalle ohjaavaa ja kannustavaa palautetta, opiskelijan itsearviointitaidot kehittyvät ja varmistetaan, miten oppimisen arviointi dokumentoidaan
- mitkä ovat **osaamisen arvioinnin toteuttamisen** periaatteet, kuten ammattiosaamisen näytöissä vastuut suunnittelussa, näytön ohjaamisessa ja seuraamisessa sekä arviointikeskustelussa. Samoin koulutuksen järjestäjä linjaa muun osaamisen arvioinnin toteuttamisen säädösten ja perustutkinnon perusteiden pohjalta.

- Ammattiosaamisen näytöt on ensisijainen tapa arvioida opiskelijan ammatillista osaamista. Ammattiosaamisen näytöillä arvioidaan kaikki ammatilliset tutkinnon osat, myös vapaasti valittavien tutkinnon osien ammatilliset tutkinnon osat. Jos osaaminen joudutaan osoittamaan useassa osassa, tutkinnon osan arvosana muodostetaan osien perusteella.
- Koulutuksen järjestäjä voi linjata yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamisen arvioinnin toteuttamisesta yhdessä ammatillisten tutkinnon osien kanssa silloin, kun se on osaamistavoitteiden kannalta mielekästä. Toimielin hyväksyy aina suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista.
- mitkä ovat **osaamisen arvioinnista päättämisen** periaatteet, miten ammattiosaamisen näytön arvosanasta päätetään, miten se suunnitellaan arviointisuunnitelmaan ja viedään toimielimen päätettäväksi. Lisäksi koulutuksen järjestäjä ohjeistaa säädösten pohjalta, ketkä päättävät ammatillisten tutkinnon osien muusta kuin ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista ja ketkä yhteisten tutkinnon osien arvosanasta niiden osa-alueiden pohjalta.
- miten **osaamisen arviointi dokumentoidaan**, millaisia dokumentointilomakkeita käytetään ammattiosaamisen näytöissä, miten mahdollinen muu osaamisen arviointi dokumentoidaan ja millaiset perustelut arvosanan päättämisestä on kirjattava. Samoin on päätettävä opiskelijan mahdollisuudesta tutustua omaan arviointiaineistoonsa.
- miten toteutetaan **osaamisen osoittamisen uusiminen sekä arvosanojen korottaminen**
- **miten arviointiaineisto säilytetään**, onko koulutuksen järjestäjän omat arkistointiohjeet päivitetty, onko niistä tiedotettu, mitä säilytetään, missä ja kuinka kauan.

Lisätietoja opiskelijan arvioinnista on Opetushallituksen julkaisemassa Arvioinnin oppaassa 2015 osoitteessa www.oph.fi/julkaisut/2015/arvioinnin_opas_2015.

2.1.7 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettelytavat

Laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 30 §) *opiskelijalla on oikeus saada tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita vastaava aikaisemmin hankittu osaaminen tunnistetuksi ja tunnustetuksi. Osaamisen tunnustamisella voidaan saada suoritetuksi tutkinnon osia kokonaan tai osittain. Opiskelijan tulee hakea osaamisen tunnustamista ja hänen tulee esittää osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edellyttämä selvitys opinnoista tai osaamisestaan.*

Aikaisemmin hankittu osaaminen voi olla aikaisemmin muussa oppilaitoksessa, työelämässä tai muutoin hankittua osaamista. Tämä ei tarkoita sitä, että osaaminen tulisi olla hankittu ennen perustutkinnon tai sen osan suorittamisen alkamista, vaan osaaminen voi olla opiskelun aikana hankittua. Jos aikaisemmin hankitulle osaamiselle ei ole määritelty arvosanaa, tulee osaaminen osoittaa arvosanan saamiseksi. Jos osaamista tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, jotka ovat jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista, ei osaamista tarvitse osoittaa arvosanan vuoksi, vaan nämä voidaan arvioida arvosanalla hyväksytty (A 329/2015, 10 §).

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa päätetään opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettelytavoista ja esimerkiksi hakemiseen ja arviointiin sekä dokumentointiin liittyvistä menettelyistä ja opiskelijoille tiedottamisesta.

Perustutkinnon perusteissa on huomioitu EU:n elinikäisen oppimisen linjaukset, joissa korostetaan epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnistamisen merkitystä ja kehoitetaan jäsenmaita toimenpiteisiin yksilön eri oppimisympäristöissä hankkiman osaamisen aikaisempaa laajempaan selvittämiseen ja muodolliseen tunnustamiseen sekä menetelmien kehittämiseen.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten oppiminen, joka on tapahtunut virallisen koulutusjärjestelmän piirissä ja sen ulkopuolella, tunnustetaan ja tunnustetaan ja miten osaamisen laajuus määritellään. Suunnitelmassa otetaan huomioon, että oppimista tapahtuu koulussa opitun lisäksi myös työelämässä, harrastusten yhteydessä, ylipäätään elämisen arjessa.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että opetussuunnitelman yhteisessä osassa on päätetty,

- mitkä ovat aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen menetelmät (miten määritellään vastaavuus perustutkinnon perusteiden tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin)
- miten opiskelijan aikaisemmin tai koulutuksen aikana hankittu osaaminen tunnustetaan
- miten virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella (mm. arkioppiminen, ulkomailla hankittu osaaminen) hankittu osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan
- miten hankitun osaamisen laajuus määritellään osaamispisteinä
- miten aikaisemmin hankittu osaaminen voidaan tarvittaessa arvioida
- miten aikaisemmin hankitun osaamisen ajantasaisuus selvitetään
- kuka vastaa osaamisen tunnistamisesta tai kenen tehtävä se on
- miten ja mihin osaamisen tunnustaminen dokumentoidaan
- miten opiskelijat toimivat osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen hakemisessa (milloin osaamisen tunnistamista ja tunnustamista voi hakea, keneen opiskelija ottaa yhteyttä, millaisia lomakkeita pitää mahdollisesti täyttää, millaisia selvityksiä omasta osaamisesta pitää toimittaa).

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessit on määritelty tarkemmin Opetushallituksen määräyksessä 93/011/2014, muutos 2015 sekä ohjeistettu Opetushallituksen julkaisemassa Arvioinnin oppaassa 2015 osoitteessa www.oph.fi/julkaisut/2015/arvioinnin_opas_2015.

2.2 Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkinto-kohtainen osa

Valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (811/1998, muutos 799/2014, 3 §) säädetään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman sisällöstä. Sen mukaan *koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkinto-kohtaisessa osassa tulee päättää seuraavista asioista:*

- 1) *tutkinnon osien tarjonnasta*
- 2) *tutkinnon osien suorittamisjärjestyksestä*
- 3) *koulutuksen toteuttamistavoista ja -ajoista sekä oppimisympäristöistä*
- 4) *opiskelijan osaamisen arvioinnista.*

Tutkintokohtaisessa osassa päätetään kunkin perustutkinnon suorittamiseksi tarjottavat tutkinnon osat (myös valinnaiset ja vapaasti valittavat tutkinnon osat) sekä tutkinnon osien suorittamisjärjestys ja ajoitus. Jokaisesta tutkinnon osasta kuvataan tarkemmat osaamisperusteiset toteuttamistavat oppimisympäristöineen ja arviointineen.

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkintokohtaisen osan suunnittelun lähtökohdana on perustutkinnon perusteissa olevat tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet sekä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit, joita ei omista suunnitelmassa saa muuttaa. **Tutkinnon osittain** on suunniteltava, millä menetelmillä ja missä ympäristöissä tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten edellyttämien työprosessien, työmenetelmien, työvälineiden, työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinta (= tutkinnon osan sisältämä osaaminen) hankitaan arviointikriteerien edellyttämällä tasolla ja miten osaaminen osoitetaan (katso luku 2.2.4 taulukko 5).

Osaamisen hankkiminen tutkinnon osissa ja hankitun osaamisen arvioinnin tulisi vastata toisiaan. Esimerkiksi ammatillisissa tutkinnon osissa osaamisen arviointi on perustutkinnon perusteissa määrätty toteutettavaksi ensisijaisesti ammattiosaamisen näytöllä ja tarvittaessa muulla osaamisen arviointimenetelmällä. Olisi johdonmukaista, että myös arvioitava osaaminen hankitaan vastaavin menetelmin, työtä tekemällä ja mahdollisesti muilla menetelmillä eri oppimisympäristöissä.

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkintokohtaisessa osassa noudatetaan niitä toimintaperiaatteita ja ohjeita, jotka koulutuksen järjestäjä on määrittänyt opetussuunnitelman yhteisessä osassa. Tutkinnon osan suunnittelu tehdään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määriteltyjen opettajien yhteistyön periaatteiden mukaisesti.

Tutkintokohtaisessa osassa määritellään perustutkinnon tarjottavat osaamisalat, tutkinnon pakolliset ja valinnaiset tutkinnon osat ja vapaasti valittavat tutkinnon osat joko koulutuksen järjestäjän omasta tarjonnasta tai yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa tarjottavina. Lisäksi kuvataan tutkintoa yksilöllisesti laajentavien tutkinnon osien tarjonta tai mahdollisuudet.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy koko perustutkinnon toteuttamissuunnitelman kolmelle vuodelle. Toteuttamisessa kuvataan, miten, missä ja milloin tutkinnon osien sisältämää osaamista on mahdollista hankkia. Tutkintokohtaisten suunnitelmien tulee olla niin selkeitä, että niitä voidaan hyödyntää koulutuksen järjestäjän eri toimintayksiköissä. Opetus- ja oppimisprosessit perustuvat osaa-

misperusteisuuteen, koulutuksen järjestäjän profiloitumiseen, perustutkinnon perusteissa vaadittaviin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin. Koulutuksen järjestäjä seuraa, arvioi ja parantaa suunnitelmien ja opetuksen ajantasaisuutta ja tehokkuutta jatkuvasti.

Tärkeää on, että perustutkinnon perusteissa olevat tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet sekä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit siirtyvät sellaisenaan tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat ovat

- perustutkinnon laajuutta vastaavalle ajalle laadittuja, eli perustutkinnon suorittaminen mahdollistuu tavoiteajassa eli kolmessa vuodessa
- ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisia
- työelämän toimintakokonaisuuksina ja osaamisperusteisesti toteutettuja
- työelämän osallistumisen mahdollistavia
- kyseisten ammattialojen ajantasaisiin vaatimuksiin vastaavia
- osaamisen ja oppimisen laaja-alaisuuden mahdollistavia
- laajan valinnaisuuden mahdollistavia
- oppimis- ja opiskelumenetelmiä kehittäviä
- yhteydessä edelliseen ja seuraavaan koulutusasteeseen: koulutuksen sisältö muodostaa jatkumon aiempiin opintoihin ja jatko-opintoihin.

2.2.1 Tutkinnon osien tarjonta

Tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa ilmaistaan kaikki ne tutkinnon osat, joita koulutuksen järjestäjä tarjoaa kyseisessä perustutkinnossa, sekä tarjonta yhdessä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Ammatilliset tutkinnon osat

Pakollisia ammatillisia tutkinnon osia sisältyy perustutkintoon seuraavasti:

- perustutkinnon pakollinen tutkinnon osa tai pakolliset tutkinnon osat
- osaamisalojen pakollinen tutkinnon osa tai pakolliset tutkinnon osat.

Perustutkintoon sisältyvät kaikkia osaamisaloja koskevat sekä koulutuksen järjestäjän tarjoamien osaamisalojen pakolliset tutkinnon osat on koulutuksen järjestäjän tarjottava joko itse tai yhteistyössä työelämän kanssa siten, kuin opetussuunnitelman yhteisessä osassa on päätetty.

Koulutuksen järjestäjä päättää tämän oppaan osan I luvussa 3 kuvattujen **valinnaisten ammatillisten tutkinnon osien** tarjonnasta ja toteuttaa niitä joko itse tai yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien tai työelämän kanssa. Opiskelijoille tulee tiedottaa, mitä tutkinnon osia muut koulutuksen järjestäjät tarjoavat ja mitä niistä on mahdollista valita, mitä muita oppimisympäristöjä on ja miten niissä tutkinnon osien suorittaminen tapahtuu.

Kun koulutuksen järjestäjä tarjoaa paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia, tutkinnon osat nimetään työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja niille määritellään laajuus osaamispisteinä (5–15 osp). Lisäksi määritellään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat Opetushallituksen määräyksen (Osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014, muutos 2015) liitteessä olevan arviointitaulukon mukaisesti.

Yhteiset tutkinnon osat

Pakollisia yhteisten tutkinnon osien osa-alueita sisältyy 19 osaamispisteen laajuisesti tämän oppaan osassa I esitetyn perustutkinnon muodostumistaulukon mukaisesti. Kaikki pakolliset tutkinnon osien osa-alueet on koulutuksen järjestäjän tarjottava joko itse tai yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Valinnaisissa yhteisten tutkinnon osien osa-alueissa (16 osp) voi koulutuksen järjestäjä tarjota joko tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita tai itse laatimiaan muita valinnaisia osaamistavoitteita.

Koulutuksen järjestäjä voi hyödyntää perustutkinnon perusteissa määrättyjen kolmen osaamispisteen laajuisten valinnaisten osa-alueiden osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä laatimalla niistä joko kahden tai yhden osaamispisteen laajuisia osaamistavoitteita arviointikriteereineen.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että yhteisten tutkinnon osien valinnaisuus on kokonaisuudessaan tarjolla opiskelijalle koulutuksen järjestäjän tarjoamana, yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tai muulla tavoin.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa vapaasti valittavia tutkinnon osia joko itse tai yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa. Tarjoamilleen vapaasti valittaville tutkinnon osille koulutuksen järjestäjä laatii ammattitaito-

vaatimukset tai osaamistavoitteet sekä niille arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit. Lisäksi koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osat ja määrittelee niille laajuuden osaamispisteinä.

Ammatilliset vapaasti valittavat tutkinnon osat arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä, jolloin tutkinnon osalle määritellään myös ammattitaidon osoittamistavat.

Koulutuksen järjestäjän on otettava huomioon asetuksen muutos (A 801/2014, muutos 331/2015, 5 §) vapaasti valittavia tutkinnon osia tarjotessaan. Asetuksessa on säädetty, mitä vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla. Ne on lueteltu tämän oppaan osan I luvussa 2.1.

Tutkintoa yksilöllisesti laajentavat tutkinnon osat

Opiskelija voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän tutkinnon osia, jos se on tarpeellista työelämän alakohtaisten tai paikallisten ammattitaitovaatimusten tai opiskelijan ammattitaidon syventämisen kannalta. Ne voivat olla ammatillisia tutkinnon osia tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia. Kun koulutuksen järjestäjä tarjoaa näitä tutkinnon osia, se laatii niihin ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit. Lisäksi koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osat ja määrittelee niille laajuuden osaamispisteinä.

Taulukko 4. Esimerkki yhden tutkinnon osan laajuuden määrittelystä kattavuuden, vaikeusasteen ja suhteellisen merkittävyyden mukaan

Ammatilliset tutkinnon osat	90 ov	135 osp	<p>kattavuus = kuinka suuren osan perustutkinnon suorittaneen ammattitaidon kokonaisuudesta kyseinen tutkinnon osa muodostaa</p> <p>erittäin kattava kattava ei kovin kattava, suppea</p>	<p>vaikeusaste = tutkinnon osan vaikeus verrattuna muihin saman perustutkinnon tutkinnon osiin</p> <p>erittäin vaikea vaikea ei kovin vaikea helppo</p>	<p>suhteellinen merkittävyys</p> <p>työmarkkinoille osallistumisen, toiselle tutkintotasolle etenemisen tai sosiaalisen integraation kannalta</p> <p>erittäin merkittävä merkittävä ei kovin merkittävä</p>
Kaikille pakollinen tutkinnon osa: xxxxx	20 ov	20	<p>Ei kovin kattava, sillä tuottaa osaamista koko perustutkintoa varten ja on sovellettavissa erilaisiin työympäristöihin ja toimintatapoihin, perehtyminen alaan ja alalla toimimiseen.</p>	<p>Ei kovin vaikea, sillä toimii avustavissa/perustehtävissä ja perehtyy laaja-alaisesti alaan.</p>	<p>Ei kovin merkittävä, mutta voi työllistyä alan avustaviin tehtäviin. Koko tutkinnon suorittaneelle tuottaa laaja-alaisen kuvan alasta ja toiminnasta.</p>

Tutkintokohtaiset opintopolut

Tutkintokohtaisesti voidaan tarjota ja täsmentää koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa määrittelemiä kaikille tutkinnoille mahdollisia opintopolkuja, joita on kuvattu tämän oppaan osan II luvussa 2.1.3. Lisäksi tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa koulutuksen järjestäjä voi tarjota opiskelijoille yksilöllisiä opintopolkuja huomioimalla jokaisen perustutkinnon tutkinnon osien antamat valinnanmahdollisuudet.

Koulutuksen järjestäjän on mahdollista suunnitella ja toteuttaa opiskelijan yksilölliset opintopolut työnantajien kanssa esimerkiksi laajennettuna työssäoppimisena tai niin, että opiskelija suorittaa perustutkinnon joustavasti tutkinnon osa tai osia kerrallaan. Tällöin hänellä on mahdollisuus yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa tehdä suunnitelma koko perustutkinnon suorittamisesta koulutuksen ja työnteon vuorotteluna.

Yhteisissä tutkinnon osissa jokaisen opiskelijan on suoritettava pakolliset osa-alueet, mutta valinnaisia osaamistavoitteita opiskelija voi valita yksilöllisesti, kuitenkin niin, että myös kyseisen tutkinnon osan valinnainen osaamispistemäärä täyttyy. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden valinnaisuudella opiskelija voi vahvistaa viestintä- ja vuorovaikutusosaamistaan, matemaattis-luonnontieteellistä osaamistaan, yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaa osaamistaan tai sosiaalista ja kulttuurista osaamistaan.

Koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tutkinnon osien tarjonnassa ja valinnaisuuden lisäämisessä. Yhteistyössä voi olla mukana oppilaitoksia jopa kaikkialta maasta, jolloin koulutuksen järjestäjä mahdollistaa opiskelun myös teknisin apuvälinein. Yleensä koulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä lukioiden tai muiden ammatillisten oppilaitosten kanssa. Lisääntyvässä määrin yhteistä koulutustarjontaa on muun muassa kansalais- ja työväenopistojen, kansanopistojen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa.

Ulkomailla opiskelemisesta on tullut osa yhä useamman suomalaisen nuoren arkea. Ulkomaisia opintoja suunnittelevalla opiskelijalla on valittavanaan joko ammatillisten tutkinnon osien tai tutkinnon osan tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden suorittaminen ulkomailla.

Opiskelusta on lisätietoja osoitteessa <https://opintopolku.fi/wp/fi/>

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan oma opintopolku voi muodostua myös tutkinnon yksilöllisellä laajentamisella (yli 180 osp). Tällöin on muistettava, että osaamista voidaan laajentaa ainoastaan ammatillisilla tutkinnon

osilla. Tällaisesta yksilöllisestä laajentamisesta tulee tehdä erikseen perusteltu opiskelijakohtainen päätös opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän kesken ja kirjata se opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella saadaan opiskelijoille omat, yksilöllisesti toteutuvat opintopolut. Näin muodostuneiden omien opintopolkujen toimivuus on kiinni siitä, miten joustavaksi koulutuksen järjestäjä onnistuu saamaan omat tutkintojen etenemissuunnitelmansa.

Opetushallitus on myös laatinut kaikkiin perustutkintoihin esimerkkejä erilaisista opintopoluista, joiden tuottama osaaminen on työelämän odotusten mukaista. Opintopolkuihin on pakollisten tutkinnon osien lisäksi valittu valinnaisista tutkinnon osista ne, jotka vastaavat parhaiten työelämän odotuksia opiskelijoiden osaamisesta. Opintopolkujen erilaisia esimerkkejä löytyy perustutkinnoittain osoitteesta <http://www.edu.fi/ammattikoulutus>

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- kaikissa perustutkinnoissa on mahdollista suorittaa pakolliset ammatilliset tutkinnon osat ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueet
- kaikissa perustutkinnoissa on mahdollista suorittaa tutkinnon muodostumissääntöjen mukaiset valinnaiset ammatilliset ja yhteiset sekä vapaasti valittavat tutkinnon osat
- valinnaisia tutkinnon osia on tarjolla niin, että opiskelijoiden yksilölliset opintopolut mahdollistuvat
- opiskelijoiden yksilöllisissä opintopoluissa on mahdollistettu myös kansainvälinen liikkuvuus.

2.2.2 Tutkinnon osien suorittamisjärjestys ja -aika

Tutkinnoittain ja tutkinnon osittain suunnitellaan, missä järjestyksessä ja milloin tutkinnon osat toteutetaan ja milloin opiskelija hankkii osaamistaan työpaikoilla. Työssäoppimisen suunnittelussa tulee huomioida työssäoppiminen oppimismenetelmänä ja sen toteuttamisessa mahdolliset yksilöllisesti toteutuvat laajuudet. Suunnitelmat tehdään koko opiskelujalle eli kolmelle vuodelle. Suunnitelmissa otetaan huomioon osaamisperusteisuus niin, että ammatilliset tutkinnon osat toteutetaan työelämälähtöisinä kokonaisuuksina.

Jos tutkinnon osissa on jo perustutkinnon perusteissa edeltävyyssehtoja tai koulutuksen järjestäjä päättää niistä itse, ne otetaan suunnittelussa huomioon niin, ettei opiskelijan opiskelujen etenemiselle tule ylimääräistä viivettä. Samoin suunnitelmissa otetaan huomioon, miten opiskelijat voivat viiveettä edetä opiskelussaan osaamisen tunnustamisen jälkeen.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- tutkinnon osien suorittamisaika on suunniteltu niin, että opiskelu voi edetä tutkinnon osa kerrallaan
- suorittamisjärjestyksessä on otettu huomioon osaamisen osoittamisen ja uusimisen sekä arvosanan korottamisen mahdollisuudet
- suorittamisjärjestyksessä ja ajoituksessa on otettu huomioon eri nopeudella etenevät opiskelijat.

2.2.3 Tutkinnon osien toteuttamistavat ja oppimisympäristöt

Tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa päätetään tutkinnon osien sisältämien osaamisen erilaisista hankkimistavoista erilaisista oppimisympäristöistä (työssäoppimalla, verkko-opintoina, itsenäisesti, ulkomailla, harjoitusyrityksessä tai edellisten yhdistelmänä jne.) jokaisen tutkinnon osan kohdalla erikseen. Koulutuksen järjestäjän yhteisessä osassa on kerrottu, mitkä oppimisympäristöt koulutuksen järjestäjä on mahdollistanut toteutettavaksi.

Ammatilliset tutkinnon osat on suunniteltu niin, että ne sisältävät työkokonaisuuden ja tutkinnon osat voivat olla erilaajuisia. Opetus suunnitellaan työelämälähtöisesti ja osaamisperusteisesti niin, että opiskelijalle syntyy kokonaiskäsitys tutkinnon osan sisältämästä työstä. Ammatilliset tutkinnon osat ovat usein laajahkoja, ja niiden toteutus on ollut useamman opettajan tehtävänä. Osaamisperusteisesti koulutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa on muistettava pitää tutkinnon osien sisältämä työkokonaisuus koko ajan hallinnassa ja suunnitella toteutus yhtenä kokonaisuutena, vaikka siihen osallistuisi useampi opettaja

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten pohjalta opettajat yhdessä päättävät, millaisilla oppimisprosesseilla ja menetelmillä sekä millaisissa oppimisympäristöissä opiskelijat parhaiten saavuttavat tutkinnon osassa vaadittavat ammattitaitovaatimukset. Tässä yhteydessä on myös hyvä määritellä yhdessä yhteisten tutkinnon osien opettajien kanssa ne ammatilliset tutkinnon osat, joihin sisältyvän osaamisen hankkimisen yhteydessä olisi luontevaa hankkia myös yhteisten tutkinnon osien sisältämää osaamista.

Lisäksi määritellään, miten opiskelijan oppimista arvioidaan niin, että arviointi kannustaa ja motivoi opiskelijaa saavuttamaan asetetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Tutkinnon osien toteuttamissuunnitelmassa olisi hyvä määritellä myös, miten opiskelija voi saada tarvittavaa tukea ja ohjausta kyseisen tutkinnon osan opiskelussa (katso luku 2.2.4 taulukko 5).

Erialaisten oppimisympäristöjen toteutusmalleja on osoitteessa www.edu.fi/ammattipeda.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- kaikissa perustutkinnoissa on tutkinnon osat suunniteltu toteutettavaksi osaamiskokonaisuuksina ja osaamisen hankkimista tukevat oppimis-, opetus- ja ohjausprosessit on suunniteltu osaamisperusteisistä lähtökohdista
- kaikissa perustutkinnoissa on mahdollistettu erilaisia oppimisympäristöjä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa olevan ohjeen mukaisesti
- eri opettajaryhmät ovat tehneet yhteistyötä osaamisen hankkimistapoja suunniteltaessa.

2.2.4 Opiskelijan osaamisen arviointi tutkinnon osittain

Tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa suunnitellaan tutkinnon osien arvioinnin toteuttaminen ja osaamisen arviointi: määritellään ammattiosaamisen näyttöjen toteutus ja mahdollinen muu arviointi ammatillisissa tutkinnon osissa sekä yhteisten tutkinnon osien osaamisen arviointi.

Taulukko 5. Osaamisen hankkimisen ja osaamisen arvioinnin suunnittelu ammatillisessa peruskoulutuksessa

Tutkinnon osa:								
Ammattitaitovaatimukset / osaamistavoitteet (perustutkinnon perusteet)	Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit (perustutkinnon perusteet)			Osaamisen arviointi missä/milloin/miten?		Arvioijat ja arvosanasta päättävät ammat-tiosaamisen näytöissä	Osaamisen hankkiminen miten/missä/milloin?	Koulutuksen ajoitus
	T1	H2	K3	ammattiosaamisen näyttö, koko tutkinnon osa kerrallaan, tutkinnon osa ositettuna, useampi tutkinnon osa kerrallaan	muut ammatillisten tutkinnon osien arviointimenetelmät yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arviointi			
							<ul style="list-style-type: none"> • menetelmät • oppimisympäristöt • ohjaus ja tuki • oppimisen arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> • tutkinnon osien toteutuksen ajoitus • osaamisen arvioinnin ajoitus

Perustutkinnon perusteissa olevat ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit siirretään sellaisinaan koulutuksen järjestäjän tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan. Ammattitaitovaatimukset, osaamistavoitteet ja arviointikriteerit on ilmaistu opiskelijan osaamisena eli oppimistuloksina. Niitä ei siis saa muuttaa opetussuunnitelman sisältämää arviointisuunnitelmaa laadittaessa.

Ammattitaitovaatimusten mukainen osaaminen arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä ja tarvittaessa muulla osaamisen arvioinnilla. Osaamisen arviointi toteutetaan perusteiden arviointikriteereiden pohjalta tutkinnon osittain. Ammattiosaamisen näytön kattavuus ja näyttöympäristö on määritelty tutkinnon osittain ammattitaidon osoittamistavoissa. Myös yhteisten tutkinnon osien osaamisen arviointi suunnitellaan niin, että opiskelija osoittaa hallitsevansa mahdollisimman laajasti osa-alueen kokonaisuuden, vaikka asiat olisi opittu pienempinä osina. Arvosanasta päättävät yhteistyössä ne opettajat, jotka ovat antaneet osa-alueiden arvosanat. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamisen arviointi on hyvä liittää ammatillisten tutkinnon osien sisältämän osaamisen arvioinnin yhteyteen silloin, kun se on luontevaa. Tällöin osaaminen kytkeytyy siihen työhön, missä opiskelijat tulevassa työssään joutuvat kyseistä osaamista tarvitsemaan.

Arviointisuunnitelmassa määritellään, mitä ovat muun osaamisen arvioinnin menetelmät. Muu arviointi voi olla esimerkiksi projektityöskentelyn havain-

nointia, oppimistehtävien tai portfolion arviointia, suullinen kuulustelu tai joissakin tapauksissa kirjallisia kokeita.

Koulutuksen järjestäjän nimeämä toimitus hyväksyy tutkintokohtaisen arviointisuunnitelman osana olevan suunnitelman ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista sekä arvioijista.

Ammattiosaamisen näytön toteuttamista suunniteltaessa on selvitettävä ja sovitava seuraavista asioista koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa olevan ohjeen mukaan:

- Missä ammattiosaamisen näytöt toteutetaan?
- Miten toteutetaan niin kattava näyttö, että se vastaa perustutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä?
- Miten toimitaan, jos opiskelija ei pysty kattavasti osoittamaan osaamistaan näytössä, vaan jatkaa näyttöä toisessa työpaikassa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa?
- Miten annetaan ammattiosaamisen näytön arvosana koko tutkinnon osasta, mikäli opiskelija ei voi yhdessä ammattiosaamisen näyttötilanteessa osoittaa kattavasti tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia tai hän jatkaa näyttöä toisessa työpaikassa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa?
- Miten arviointikeskustelu käytännössä eri työssäoppimispaikoissa toteutetaan koulutuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti?
- Kuka hoitaa ammattiosaamisen näytön dokumentoinnin ohjeiden mukaisesti?
- Ketkä osallistuvat arviointiin tai antavat arvosanan ohjeiden mukaisesti?
- Tarvitaanko tutkinnon osassa muuta osaamisen arviointia?
- Millä menetelmillä muuta osaamisen arviointia toteutetaan?

Ammattiosaamisen näytöt toteutetaan työpaikoilla työssäoppimisen yhteydessä. Jos se ei ole aina mahdollista, määritellään arviointisuunnitelmassa, missä ja miten näyttö toteutetaan. Opiskelijalla on mahdollisuus myös jatkaa ammattiosaamisen näyttöä toisessa työpaikassa, jotta osaaminen tulee kattavasti osoitettua. Oleellista ammattiosaamisen näytössä on, että se on arviointitapa, jossa osaaminen osoitetaan aina työtä tekemällä. Työn sisältämän tietopohjan hallinta pyritään havainnoimaan näytön yhteydessä tai sitä voidaan suullisesti tarkentaa joko työn tekemisen aikana tai arviointikeskustelussa. Ammattiosaamisen näytöissä ei järjestetä kirjallisia kokeita tietopohjan hallinnasta.

Arviointisuunnitelmassa määritellään, ketkä osallistuvat arviointikeskusteluun ja ketkä päättävät näyttötodistukseen tulevasta ammattiosaamisen näytön arvosanasta.

Osaamisen arvioinnin lisäksi arviointisuunnitelmassa määritellään oppimisen arvioinnin menetelmät, joiden toteutukseen löytyy ideoita osoitteessa www.edu.fi/ammattipeda.

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- jokaisesta koulutuksen järjestäjän tarjoamasta tutkinnon osasta on arviointisuunnitelma
- arviointisuunnitelma on perustutkinnon perusteiden tutkinnon osien mukainen
- arviointimenetelmät on mainittu suunnitelmassa
- osaamisen arvioinnin ajankohta on suunniteltu
- ammattiosaamisen näytöistä on toimielimen vahvistettavaksi lähetettävä suunnitelma laadittu
- työnjako on tehty arvioinnin toteuttamisesta ammattiosaamisen näytöillä.

Lisätietoja osaamisen arvioinnista on Opetushallituksen julkaisemassa Arvioinnin oppaassa 2015 osoitteessa www.oph.fi/julkaisut/2015/arvioinnin_opas_2015.

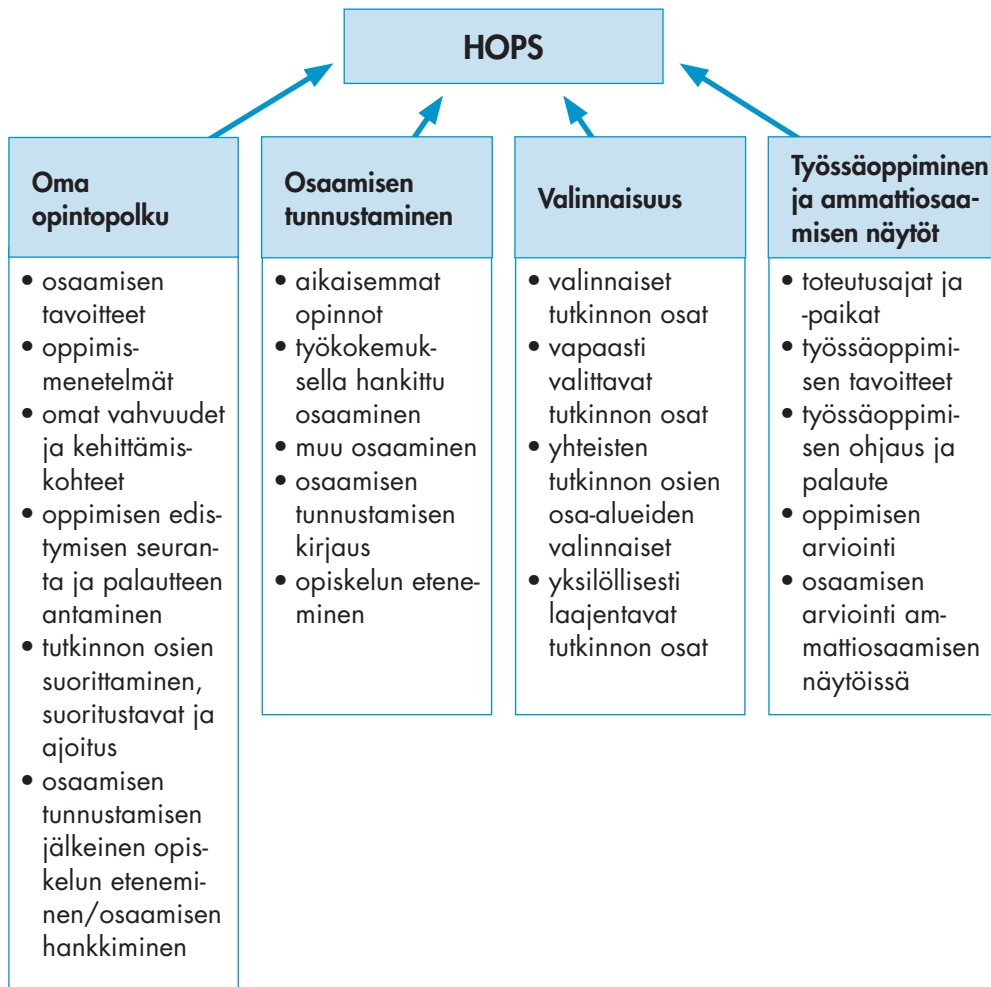
2.2.5 Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 § ja 29 a §) on säädetty, että *koulutuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelma siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin valintoihin*. Edelleen säädetään, että *koulutuksen järjestäjän tulee laatia yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään opiskelun aikana*.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa määritellään oppimisen ja osaamisen tavoitteet, tutkinnon osien suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä osaamisen arviointi. Siihen merkitään opiskelijakohtaisesti osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, opiskelijan yksilölliset valinnat, työssäoppiminen, työssäoppimispaikat ja -ajat sekä ammattiosaamisen näytöt. Oppimisen arviointi dokumentoidaan myös henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tulee huomioida myös opiskelun eri vaiheiden erilaisuus.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan toteutetaan osaamisen hankkiminen/opetus, ohjaus ja arviointi tarvittavine tukitoimineen.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan opiskelun alkaessa ja sitä päivitetään opintojen edetessä. Sen laadintaan osallistuvat opiskelijan kanssa opettajat ja opinto-ohjaaja yhdessä koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Kuva 2. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman muodostuminen

Yksilöllisellä osaamisen hankkimisella tarkoitetaan osaamisen hankkimista muutoin kuin koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen osallistumalla tai hyödyntämällä osaamisen hankkimisessa koulutuksen järjestäjän tarjontaa ja opetusta yksilöllisesti. Yksilöllisen osaamisen osoittaminen mahdollistetaan yksilöllisillä ammattiosaamisen näytöillä. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin tarvittaessa myös muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja muun koulutuksen järjestäjien antamaa opetustarjontaa hyödyntämällä. Opiskelijat voivat hankkia osaamista yksilöllisesti laajennetulla työssäoppimisella, ulkomailla suoritetuilla opinnoilla tai työssäoppimisella tai muilla erilaisilla osaamisen hankkimistavoilla.

Kun ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijalle tunnustetaan aikaisemmin tai muutoin esim. opiskelun aikana yksilöllisesti hankittua osaamista, merkitään osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan ja osaamisen hankkiminen suunnitellaan jo opitun pohjalta. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on hyvä tehdä aina ennen kyseisen tutkinnon osan suorittamista, mutta opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus osaamisen tunnustamiseen myös opiskelun aikana (L 630/1998, muutos 787/2014, 30 §).

Koulutuksen järjestäjä varmistaa, että

- jokaiselle opiskelijalle on laadittu henkilökohtainen opiskelusuunnitelma
- opiskelijat ovat olleet mukana oman HOPS:n suunnittelussa
- henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa päivitetään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa olevien linjausten ja ohjeiden mukaan
- henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutuminen varmistetaan ja toimitaan yhteisten menettelytapojen mukaan, jos toteutumisessa on ongelmia.

3. Toimeenpanon tuki ammatillisessa peruskoulutuksessa

3.1 ePerusteet-palvelu

Ammatillisen koulutuksen perustutkintojen perusteet on saatavissa jatkossa sähköisessä muodossa Opetushallituksen ottaessa käyttöön ePerusteet-palvelun. ePerusteet-palvelu on koulutuksen ja opetuksen järjestäjille tarkoitettu ajantasainen, joustava ja helppokäyttöinen palvelu.

ePerusteet-palvelu on tutkinnon ja opetussuunnitelmien perusteiden katselu-, valmistelu- ja julkaisualusta. Palvelussa perusteiden haku, selaus ja suodatus ovat Opintopolku.fi-palvelussa kaikille avoimia. Lisäksi koulutuksen järjestäjille tarjotaan kirjautumista vaativia työkaluja oman opetussuunnitelmatyön ja koulutuksen kehittämisen tueksi, ja nämä työkalut ovat saatavilla osoitteessa <https://virkailija.opintopolku.fi>.

Opetushallitus tuottaa perusteet rakenteisessa muodossa, mikä mahdollistaa perusteiden joustavan päivittämisen ja laajemman tuen paikalliselle opetussuunnitelmatyölle ja kehittämiselle. Perusteiden sisältöjen hyödyntäminen helpottuu monipuolisten haku- ja koostamistoimintojen myötä.

3.1.1 Osaamisala ja tutkinnon osa -koodistot

Osana oppijan verkkopalveluita on toteutettu yhteinen koodistopalvelu. Perustutkintojen perusteiden rakenteistamisen yhteydessä on laadittu tutkinnon osille tutkinnon osa -koodisto, joka ammatillisten perustutkintojen osalta sisältää yli 1000 tutkinnon osakoodia. Kaiken kaikkiaan tutkinnon osa -koodisto pitää sisällään yli neljätuhatta koodia. Koodiarvo muodostuu kuusinumeroisesta koodista, ja perustutkintojen tutkinnon osa -koodit ovat välillä 100001–101074.

Yhtenäisten koodien avulla eri toimijoiden, kuten Opetushallituksen ja koulutuksen järjestäjien, tiedot voidaan tarvittaessa yhdistää. Yhtenäisten koodien avulla eri järjestelmien välinen tiedonsiirto voidaan mahdollistaa (esim. koulutuksen järjestäjien omat järjestelmät, opintohallintojärjestelmät). Oppijan palvelukokonaisuuden toteuttama koodistopalvelu on keskitetty tallennus- ja hallintapaikkakoodistoille, jonne jatkossa tuodaan myös ulkoisten toimijoiden ylläpitämät koodistot, esim. koulutuksen järjestäjien paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuville tutkinnon osille antamat koodit.

Koodiston voi ladata paikalliseen käyttöön tai sen voi kopioida rajapinnan avulla. Koodistopalvelu on saatavilla osoitteessa <https://virkailija.opintopolku.fi>.

3.1.2 Tiedonsiirtokäytännöt

Rakenteistetut ja sähköiset perustutkintojen perusteet ovat koulutuksen ja tutkintojen järjestäjien käytettävissä avoimen rajapinnan kautta. Rajapinnan kautta on noudettavissa kaikki ePerusteet-palvelussa julkaistut perustutkintojen perusteet. ePerusteihin liittyvien rajapintojen dokumentaatio on saatavilla seuraavista linkeistä:

<https://virkailija.opintopolku.fi/eperusteet-service/#!/perusteet/getAll>

<https://virkailija.opintopolku.fi/eperusteet-service/#!/perusteet/getKokoSisalto>

3.2 Opetushallituksen tarjoama koulutus, tiedottaminen ja julkaisut

1.8.2015 voimaan tulevien perustutkinnon perusteiden toimeenpanoa tuetaan monin tavoin koulutuksella, tiedotuksella ja eri kohderyhmille suunnatuilla oppailla.

Tiedotustilaisuuksien lisäksi uudistuksesta on tiedotettu koko uudistamisprosessin ajan Opetushallituksen sivustojen kautta sekä suomenkielisenä että ruotsinkielisenä (www.oph.fi/ampe ja www.oph.fi/yrkesgrund). Sivustoilla on saatavilla sekä yleistä että tutkintokohtaista koulutusmateriaalia dioina ja videoina, joita on nauhoitettu eri koulutustilaisuuksissa.

Opetushallitus on tarjonnut sekä maksutonta että maksullista koulutusta koulutuksen järjestäjille ja sidosryhmille koko uudistamisprosessin ajan. Maksullista koulutusta ovat olleet Opetushallituksen omat maksupalveluna toteutettavat koulutukset sekä yleiset ja alakohtaiset koulutukset. Lisäksi koulutuksen järjestäjät ovat voineet tilata koulutusta joko alueellisesti tai oppilaitoksittain omalle henkilöstölleen. Myös Ecvet- ja muiden koulutusten yhteydessä on tiedotettu uudistusprosessista ja siihen liittyvistä muutoksista.

Toimeenpanon tueksi julkaistiin syksyllä 2014 Osaamisperusteisuus todeksi -tutkimateriaali koulutuksen järjestäjille. Materiaali on saatavissa suomen-, ruotsin- ja englanninkielisenä.

Keväällä 2015 on julkaistu Arvioinnin opas, Todistusmallit 2015 ja kansainväliseen käyttöön tarkoitetut liitteet, joita on tarkistettu säädösmuutosten pohjalta. Osaamisen hankkiminen työpaikalla ammatillisessa peruskoulutuksessa -opas on julkaistu kokonaan uudistettuna ja tiivistettynä. Tämä opas, Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano ammatillisessa peruskoulutuksessa, valmistuu toimeenpanon tueksi kesällä 2015. Opas on kirjoitettu tiivistetysti kokonaan uuteen muotoon. ECVET-opas päivitetään kohdennettuna erityisesti

koulutuksen järjestäjille. Työelämän edustajille ja opiskelijoille julkaistaan uudet ECVET-esitteet. Myös SORA-opas tarkistetaan ja päivitetään lainsäädännön muutosten valmistuttua.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on oman henkilöstönsä osaamisen varmistaminen, ja erityisen tärkeää ja haastavaa se on muutostilanteissa. Osaltaan opetustoimen henkilöstökoulutus tarjoaa tähän apua.

Verkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6165-4
ISSN 1798-8969

Tämä opas on tarkoitettu ensisijaisesti ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjille, oppilaitosjohdolle, lähiesimiehille, opettajille sekä työelämän edustajille. Opasta käytetään uudistettujen perustutkintojen perusteiden mukaisen koulutuksen järjestämisen ja perusteiden laadukkaan toimeenpanon tukena.